

DIMITRIE GĂLĂTESCU, UN AUTOR BUCOVINEAN NECUNOSCUȚ ȘI MANUSCRISUL LUCRĂRII SALE ÎNCHINATE SATULUI OȘTRIȚA (I)

VASILE I. SCHIPOR

Dimitrie Gălătescu este aproape un necunoscut în Bucovina zilelor noastre. Dacă despre fratele său mai mare, Vasile Gălătescu, jurist și economist, știm câteva lucruri¹, despre Dimitrie Gălătescu nu amintește nimeni în ghidurile bio-bibliografice tipărite în Bucovina după 1980. O fericită împrejurare ni-l aduce în atenție: donația de carte către noi a prof. univ. dr. Lorin Cantemir de la Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, fiul profesorului bucovinean Traian Cantemir (1907–1998). Între titlurile donației sale din martie 2009, un manuscris ne reține atenția în mod deosebit: Dimitrie Gălătescu, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, București, 1988, 248 p.

De aici provin puținele date biografice ale sale ajunse până la noi.

Dimitrie Gălătescu vede lumina zilei în primăvara anului 1920, nu „pe la Sângeorz” – cum precizează într-un loc din *Drumuri pe zăpadă* –, ci de Armindeni, în ziua de 1 mai, în familia lui Ioan și a Ioanei Gălătescu, „țărani gospodari, cucernici și respectați de tot satul”, „băștinași din moși-strămoși” în comuna Oștrița, fiind al nouălea lor copil. Familia acestor „țărani gospodari”, numeroasă ca multe alte familii ale vremii, este interesată de școlirea copiilor și emanciparea lor

¹ Vasile Gălătescu vede lumina zilei la 14 februarie 1910 în Oștrița-Cernăuți. Face studii de Drept la Universitatea din Cernăuți, unde își trece licența în 1931. Doctor în Drept și Economie al Facultății de Drept din Paris. Jurist la Serviciul Contencios al Băncii Naționale a României. Funcționează ca economist și cercetător științific la Oficiul de Studii și Relații Economice cu Străinătatea de pe lângă B. N. R. București. Colaborator la reformele monetare din 1937 și 1952 din România. Participă la conferințe internaționale, pe teme bancare, la Zürich, Berna, Ankara, Praga (1946–1953). Vasile Gălătescu este autor al unor studii economico-financiare publicate în reviste de specialitate. În 1940 publică volumul *Les théories de la monnaie du change et la monnaie roumaine de 1922 à 1938*. Se stinge din viață la București, în 1966. Vezi și Filip Țopa, *Povestea Bucovinei*, vol. IV, *Oameni de seamă din Bucovina*, București, 1986, p. 263–264, manuscris; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbierea”, 2004, p. 414.

Analele Bucovinei, XVII, 2 (35), p. – , București, 2010

prin știință de carte. Primii săi frați, Gheorghe și Vasile, fac liceul și facultatea la Cernăuți². Gheorghe ajunge profesor de limba și literatura română în învățământul secundar iar Vasile, jurist și un reputat economist. Alți doi copii mai mari, un băiat și o fată, mor de mici. Două surori (Măriuca și Veronica) și fratele Ilie vin pe lume înaintea gemenilor Dimitrie și Constantin, „cei dintâi gemeni din sat”. Constantin va absolvi Școala Normală de Învățători la Cernăuți (1940).

Dimitrie își petrece copilăria în Ostrița. De mic copil, iubește drumurile, purtând „înnăscută în [sine] – cum mărturișește mai târziu – dorința de a pleca oriunde, în orice parte”, fiind atras la început de locurile mai însemnate ale universului său rustic: moara, velnița, hramurile din satele învecinate (Horecea, Buda, Mahala, Boian, Țurenii), unde merge în tovărășia părinților, târgul Cernăuților, Sânzâienile de la Suceava.

Școala primară o face în satul natal. Trece apoi la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, condus de Emanoil Iliuț, unde urmează cursurile claselor I–III. La început, în clasa I de liceu, stă în gazdă la o familie de polonezi, pe Strada Munteniei, apoi intră la Internatul Societății pentru Cultură. În clasa a IV-a ajunge, prin concurs, bursier la Colegiul Național „Carol I” din Craiova, unde urmează două clase. Din clasa a VI-a elevul revine la Cernăuți.

Despre profesorii Liceului „Aron Pumnul” păstrează amintiri frumoase: dr. Isidor Bodea, medicul școlii, părintele Dimitrie Voevidca, profesor de religie, directorul Coloniei „2 Mai” Mangalia (unde va petrece clipe de neuitat, în vacanță, ajungând și la Balcic, unde admiră Palatul Reginei Maria), dr. Nicolae Tcaciuc-Albu, dr. Octavian Lupu, Dimitrie Logigan, Teodor Balan, dr. Amuliu Liteanu, Vasile Săveanu, dr. Gheorghe Hoinic, Vasile Cârdei, Alexandru Nedelcu, Oreste Drăgan.

Din clasele superioare de liceu, păstrează amintirea luminoasă a profesorului său de limba română Traian Cantemir, cu care va fi mai târziu într-o legătură stimulatorie și căruia îi va închina lucrarea sa *Drumuri pe zăpadă*³. Împreună cu Ștefan Munteanu, din Plaiul Cosminului, participă, în clasa a VII-a, la Concursul „Tinerimea Română”, organizat la București, unde se remarcă prin „cunoștințele de cultură generală”, fiind îndrumat de către profesorul Traian Cantemir. Își trece bacalaureatul la Cernăuți, în vara anului 1940.

La Ostrița, Dimitrie Gălătescu este martor la invazia sovieticilor, în ziua de Sfinții Apostoli Petru și Pavel (29 iunie 1940), când vede, pentru prima oară, tancurile cu secera și ciocanul, patrulând pe drumurile principale din împrejurimi.

² Gheorghe Gălătescu ajunge profesor de limba și literatura română la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, fiind „răpus prematur din viață de boala secolului”, cum scrie Dimitrie Gălătescu, la București, în nota de închinare a cărții sale *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, la 10 mai 1988.

³ Dedicția este frumoasă și o transcriem integral: „Iubitului meu profesor de limba și literatura română la Liceul «Aron Pumnul» din Cernăuți, dr. Traian Cantemir, acest mănunchi de amintiri stropite cu lacrimi, rouă și promoroacă. București, 6 oct. 1988. D. Gălătescu”. În manuscris este a doua dedicație, după cea închinată memoriei fratelui său, profesorul Gheorghe Gălătescu.

De Sfântul Ilie (20 iulie) 1940, în puterea nopții, trece frontiera în România, împreună cu un coleg de școală, ajungând la București și Craiova.

La București, în toamna anului 1940, face demersuri pentru admitere la Facultatea de Medicină, unde nu trece, însă, de proba practică. Se înscrie la Facultatea de Drept, apoi vine la Iași și se înscrie la Facultatea de Medicină de aici. În noiembrie 1940 intră la Școala de Ofițeri de Rezervă Nr. 1 Infanterie Ploiești. Aici îl regăsește pe fratele său geamăn, Constantin. Întrucât cunoștea limba germană, la 1 iunie 1942 este trimis în Germania, împreună cu alți 150 de tineri, pentru a continua acolo Școala de Ofițeri.

În Germania, tinerii urmează un stagiul de pregătire în Satul Olimpic Döberitz, ce fusese construit pentru Olimpiada din 1936. Aici Dimitrie Gălătescu este translator. În timpul liber, vizitează Berlinul și locurile istorice din împrejurimi. După stagiul de aclimatizare, la 20 iulie 1942, este repartizat la Școala de Ofițeri de Vânători de Munte, care își desfășoară activitatea în Austria. Dimitrie Gălătescu este repartizat la Marburg, pe Drava, la Kadettenschule. În drumul spre Marburg, face un popas de câteva zile la Viena, vizitând fosta capitală a Imperiului Austro-Ungar. La Marburg pășește pe scările aceleiași cazărmi, în care tânărul locotenent de honvezi Liviu Rebreanu intra, în toamna anului 1906, ca absolvent al Școlii Militare din Gyula, venit aici pentru perioada stagiului în Regimentul din Marburg-Klagenfurt. Dimitrie Gălătescu urmează la Marburg, împreună cu alți câțiva tineri sosiți din România, un program complex de instrucție, care se desfășoară în Masivul Kalvarienberg, sub conducerea unor ofițeri germani.

Din noiembrie 1942, Dimitrie Gălătescu participă la programul de pregătire din Tabăra de la St. Wolfgang din Munții Seetaler-Alpen, situată la altitudinea de 1 820 metri. Aici tinerii își perfecționează tehnica schiului, beneficiind de asistența unor instructori locali. Dimitrie Gălătescu vizitează Salzburgul iar de Anul Nou (1 și 2 ianuarie) 1943 este învoit la Viena, unde îl fascinează Opera și cinematografele, care aveau „program festiv” de sărbători.

După o ședere de patru luni în Alpi, dormind în bivuacuri pe timpul aplicațiilor, Dimitrie Gălătescu face otită și este internat în Spitalul Militar din Garmisch-Partenkirchen. La sfârșitul lunii februarie 1943 se întoarce la Innsbruck, unde Școala Militară își definitivă cursurile anului I de pregătire. După stagiul de pregătire de la Innsbruck, participă la un stagiul de front în Prusia Orientală și Letonia. La Libau, în Letonia, se formează eșalonul de marș spre Finlanda. Dimitrie Gălătescu călătorește pe Marea Baltică pe un vas de transport până la Turku. De aici, cu un tren militar, călătorind prin Tampere, ajunge la Kemijarvi, capitala Laponiei, „Parisul Nordului”, „punctul de atracție, în timp de pace, al tuturor naționalităților europene dornice de senzație și frumos”, „poartă a țării soarelui de la miezul nopții”, „adevărată minune cerească”, oraș care îl surprinde prin frumusețea sa: „Tot ceea ce am văzut și admirat în acest oraș în aceste zile ne-a transpus sufletește pe alte meridiane! N-aveam de unde să știm că pot exista pe Terra noastră asemenea minunății. Chiar în timp de război, o lume foarte

civilizată, foarte elegantă, din diferite țări europene, vorbind diferite limbi, se făcea văzută pe străzile de o curățenie exemplară, la Operă, [la] cinematografele și în sălile de spectacole ale acestui minunat oraș al Nordului”⁴.

În primele zile ale lunii aprilie 1943, într-o coloană de autocamioane militare, pleacă spre nord la Petschenga-Petsamo, cale de peste șase sute de kilometri, unde își avea sediul Comandamentul Trupelor Vânătorilor de Munte din Tirol.

La Petsamo, împreună cu ceilalți tineri ofițeri, susține cu „rezultate mai mult decât mulțumitoare” examenele cuprinzând „probe tehnico-tactice, cunoștințe teoretice și probe practice în vastele întinderi albe”. Câteva luni îl găsim pe Dimitrie Gălătescu în linia întâi a frontului de lângă Murmansk, unde primește „botezul focului”. Aici, la paralela 70, pe coasta Oceanului Înghețat de Nord, își sărbătorește ziua de naștere (1 mai 1943). La începutul lunii iulie, românii sunt retrași de pe front iar comandanții îi evidențiază pentru „ținută militară, comportare și conduită ireproșabilă”⁵.

Pentru completarea cunoștințelor tehnico-tactice tinerii sunt trimiși la Bjernevaten, în Norvegia, la cursuri speciale de schi alpin, care au drept scop „însușirea tacticii și tehnicii militare în condiții de luptă deosebite, respectiv de climă, teren, dotare”, „învățarea construcției de igelbauri, fortărețe de gheață și pe gheață, executarea de trageri în condiții speciale de pe schiuri, din poziție și din mers, transportul de muniție, material militar și strategic pe schiuri și chiar pe bețele de schiat”⁶. Pe întreaga durată a stagiului de front, tinerii viitori ofițeri sunt „încadrați în trupele de apărare și rezervă ale acestui teritoriu” și execută „programul de pregătire de luptă și de viață” al unităților de vânători de munte

⁴ Dimitrie Gălătescu, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, București, 1988, p. 156. Ca peste tot în *Drumuri pe zăpadă*, Dimitrie Gălătescu face și aici bogate consemnări, din lectura cărora simțim intens bucuria întâlnirii sale cu locuri, oameni și culturi: „Rovaniemi-Kamijarvi, denumire laponă și nu fină, oraș relativ tânăr, provenind prin dezvoltarea satului de nordici, stabiliți aici poate pentru popasul renilor cu care parcurgeau întinsurile albe fără sfârșit, în căutarea hranei și a celor necesare vieții, s-a dezvoltat datorită poziției sale geografice și a devenit centrul de atracție al europenilor, datorită posibilității acestor incursiuni la capătul liniei ferate din nordul Finlandei. [...] Împrejurimile albe imaculat, tracțiunea cu reni, ziua cu soare continuu o jumătate de an, aer fără iz de fabrică și o populație ospitalieră, într-o liniște desăvârșită, au creat această «oază a Nordului», în care te puteai bronza în primele ore de la sosire. Numeroase hoteluri mici, cochete și ospitaliere, orașul de vile de închiriat și diverse alte atracții tradițional-locale făceau să poți cu greu identifica populația locală din marea masă de străini, care își găseau aici cel mai bun loc de odihnă și de petrecere în natura pe cât de sălbatecă pe atât de amețitoare. Populația locală, de origine laponă, în afară de marea masă care stătea sub orice formă la dispoziția musafirilor, era încadrată în industria lemnului și casnică, mulțumindu-se cu puțin și foarte puțin, mai ales cu beneficiile obținute de la musafiri” (p. 157).

⁵ *Ibidem*, p. 161, 163, 165, 167. Dintre însemnările referitoare la orașul Petsamo reținem câteva, interesante și din perspective zilelor noastre: „Orașul [cu o populație de 10 000 de locuitori] se prezintă de o curățenie exemplară și aceasta datorită locuitorilor care întrețin curățenia fără personal de curățenie plătit. Nici poliție nu există, doar o singură formă de comisariat, dar de furturi, înstrăinări de lucruri sau alte delictе de orice fel nu s-a pomenit în acest oraș, nici nu se știe de asemenea fapte în ținuturile nordice” (p. 168).

⁶ *Ibidem*, p. 168.

dislocate pe coasta Oceanului Înghețat de Nord”, urmărind „organizarea unei puternice linii de apărare și rezistență la țărmul Oceanului, în cazul unui atac prin surprindere al americanilor în scopul debarcării trupelor [pentru] ocuparea și stăpânirea acestor teritorii și pentru a efectua joncțiunea cu trupele sovietice de la Murmansk”⁷.

În regiunea Bijornevaten, Dimitrie Gălătescu asistă cu interes la o mare vânătoare de reni, oferindu-ne date și informații referitoare la viața laponilor. La 20 iulie 1943 este trimis la Comandamentul de la Petsamo și de aici, în eșalon militar, pleacă spre sud, pe aceleași traseu, vizitând timp de cinci zile orașul Helsinki.

La sfârșitul lunii iulie 1943, după stagiul de aproape jumătate de an petrecut pe coasta Oceanului Înghețat de Nord, Dimitrie Gălătescu revine la Innsbruck și, într-un concediu de zece zile, revede Viena.

La Innsbruck, face trei luni de pregătire militară. În timpul liber cunoaște viața universitară a orașului, face excursii în împrejurimi, bucurându-se de „frumusețile naturale, cunoscând locuri și oameni, ospitalitatea și civilizația” din Tirol.

În noiembrie 1943, Școala de Ofițeri intră în Tabăra de Iarnă de la Mittenwald, în Masivul Karwendelgebirge din sudul Tirolului. Aici urmează cea mai lungă etapă de instrucție pe schiuri: noiembrie 1943 – martie 1944. „Curiozitatea și dorința de a ști” îl ajută să cunoască istoria locului și viața „primitivilor localnici”. De Anul Nou 1944, sărbătorește cu un pahar cu vin avansarea în gradul de „elev plutonier cu rang de ofițer”, care îi dă dreptul de a purta șapcă, epoleți și Edelweiss, brodată cu fir, la mâneca stângă.

La Mittenwald instrucția continuă, în ianuarie–februarie, „cu mare intensitate”. În martie, începe examenul de încheiere a cursurilor. Corpul de ofițeri din Marele Stat Major al Armatei (OKW), sosit în „marea inspecție”, verifică pregătirea teoretică a elevilor la toate disciplinele militare din programa Școlii și organizează aplicațiile practice. La concluziile examenului sunt „evidențiate în mod deosebit comportarea și ținuta militară a celor opt elevi români care s-au instruit în această Școală”⁸.

Cu data de 1 martie 1944, Dimitrie Gălătescu este avansat la gradul de locotenent. În concediul primit, face vizite la Innsbruck, München și Viena. În aprilie 1944, împreună cu colegul său Mircea Breabăn, este repartizat la Centrul de Instrucție și Experimentări de Tragere de la Parsberg-Regensburg. La începutul lunii mai, într-o permisie de câteva zile, face „minunate excursii pe Rhin”, cunoscând – la fel ca în Tirol – „o populație foarte amabilă și ospitalieră, dar sătulă de război și cu sinceră antipatie pentru animatorul și susținătorul lui”⁹.

La Regensburg, în același mai 1944, este martor la bombardamentele americanilor și cunoaște direct urmările acestora: imensele distrugerii materiale,

⁷ *Ibidem*, p. 169.

⁸ *Ibidem*, p. 190.

⁹ *Ibidem*, p. 192.

pierderile umane și „groaza în care trăia populația”¹⁰. La începutul lunii iunie 1944, este chemat la Berlin, în vederea întoarcerii sale în țară.

La Berlin, tinerii ofițeri absolvenți de la diferite școli militare germane (Cottbus – infanterie, Hanovra – geniu, Köblenz – tancuri, Tirol – vânători de munte) se adună abia la 10 iunie. La Döberitz, reprezentanții OKW-ului și ai Ambasadei României de la Berlin îi felicită pe tinerii absolvenți (mult mai puțini la număr, deoarece o treime dintre cei sosiți în iunie 1942 s-a retras în țară) pentru „ținuta și conduita [de] pe întreg parcursul celor doi ani de școală și stagi[u] de front”¹¹. După festivitate, cu un tren militar special, absolvenții revin în țară pe ruta Berlin–Viena–Budapesta–Arad, cu opriri numai în stațiile mari: Dresda, Praga, Bratislava, unde tinerii vizitează orașul.

La Arad, absolvenții sunt primiți de o delegație a Marelui Stat Major, care le înmânează foile de drum către centrele și unitățile militare din repartizare. Vânătorii de munte pleacă la Făgăraș, unde sunt cazați în Cetate și urmează un program de acomodare cu tehnica militară și comenzile din Armata Română. Demonstrațiile și aplicațiile militare la care sunt supuși cei opt tineri ofițeri vânători instruiți în Germania „satisfac pe deplin așteptările Consiliului de Stat Major”. Absolvenții primesc uniformă și echipament militar, solda și investirea oficială, prin decret, ca ofițeri în Armata Română.

La 20 iulie 1944, Dimitrie Gălătescu primește un concediu de zece zile și apoi este repartizat la Divizia a 2-a de Munte Deva. De aici, trece la Școala de Subofițeri de Rezervă Vânători de Munte de la Hațeg, ale cărei cursuri încep la 1 august 1944. Tinerilor săi subordonați Dimitrie Gălătescu se străduiește să le însufle în conștiință „dorința sinceră și neimpusă de a face totul cu dragoste”, din plăcere¹².

În toamna anului 1944, Dimitrie Gălătescu este trecut la cursul de instructori, organizat de Corpul Vânătorilor de Munte la Cabana Militară Diham din Munții Bucegi. Demonstrațiile pe schiuri, organizate cu viitoarele cadre militare în februarie–martie 1945, „depășesc așteptările și impresionează plăcut” Comandamentul Corpului Vânători de Munte.

La 1 noiembrie 1945, Dimitrie Gălătescu este transferat la Cluj, la solicitarea sa, din dorința de se înscrie la Facultatea de Drept. La Cluj, Dimitrie Gălătescu se înscrie la Facultatea de Drept și funcționează în Centrul de Instrucție al Vânătorilor de Munte de la Abrud. Munții Apuseni, cu Cheile Turzii, Valea Arieșului, Albacul Crăișorului Horea, Zlatna minerilor, moșii cu viața, îndeletnicirile și obiceiurile lor, Mocănița de pe linia Turda–Câmpeni–Abrud, Munții Zarandului îl cuceresc pe tânărul ofițer bucovinean. Comandamentul Grupului Vânători de Munte din Cluj îi încredințează misiunea de a efectua o recunoaștere și cercetări la Stâna de Vale, în Munții Bihorului, pentru a organiza aici un Mittenwald-Tirol al Apusenilor,

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 193.

¹² *Ibidem*, p. 198.

misiune pe care tânărul bucovinean o îmbrățișează cu generoasă dăruire: „Armata Română, acoperită de glorie în Tatra, cu substanțiale pierderi în oameni și materiale, întoarsă de pe front, era acum într-o descompunere organizată. Trupa era lăsată la vatră, răniții internați în spitale iar cadrele active, ofițerii, au fost în masă deblocați, trecuți în rezervă cu pensia gradului respectiv pentru cei mai în vârstă sau [cu] o nouă calificare și încadrare [...], după posibilități și specializare. În anii de după terminarea războiului, armata se reorganiza pe baze politice și acesta era factorul determinant care decidea. Am obținut și aceste aprobări, să fac tot ceea ce intenționez cum pot și cu ce am la dispoziție, neputându-mi-se da nimic altceva decât asentimentul și sprijinul moral”¹³. În colaborare cu colegul său de promoție Mircea Popovici, adjutantul unității, Dimitrie Gălătescu construiește la Stâna de Vale o baracă pentru adăpostirea efectivului de militari care să pregătească aici concursul anual de schi al vânătorilor de munte.

La 26 octombrie 1946, Dimitrie Gălătescu este avansat la gradul de locotenent. La Stâna de Vale sărbătorește Anul Nou 1947.

La începutul lunii februarie 1947 câștigă locul al II-lea la concursul militar de schi de la Predeal.

De la Cluj, este trimis la București la cursurile de apărare locală antiaeriană, organizate pe armată, în cadrul Academiei Militare. La Codlea, tot acum, participă la cursurile de apărare antiatomică. În vara anului 1947, în paralel cu activitatea militară, își continuă cursurile la Facultatea de Drept, apropiindu-se de licență.

În 1948, Dimitrie Gălătescu este împuternicit cu reînființarea Centrului de Instrucție de Iarnă de la Lutoasa, în Munții Maramureșului, centru care redevine operațional la 8 noiembrie 1948. Aici *Drumurile pe zăpadă* ale tânărului ofițer bucovinean Dimitrie Gălătescu sunt curmate brusc: „Depășisem anul de muncă asiduă pe crestele cele mai nordice ale Carpaților, bătătorisem potecile și creasem altele de la Comanul Mare, Suligu-Făina și Lutoasa, Ludescu, Copilaș[u] și Pop Ivanul, trăiam clipele de învățură și antrenament din Alpi și Tirol, mă sudasem de munții și militarii cu care-mi trăiam viața, când am fost chemat la Baia Mare, eșalonul superior și, în cabinetul colonelului comandant C. Coman, maiorul-șef al aparatului politic mi-a înmănat plicul, de el redactat, cu conținutul adresat mie: «trecut în rezervă ca necorespunzător pe linie de cadre»”¹⁴.

Timp de patru decenii, o tăcere lungă se lasă peste viața și activitatea bucovineanului Dimitrie Gălătescu. Despre această lungă perioadă din viața sa nu știm deocamdată nimic. Două scrisori, trimise din București profesorului său de la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, Traian Cantemir, la 20 mai și 6 octombrie 1988, îl aduc mai aproape de noi. Peste alte două decenii, acestea ajung la Rădăuți, în original, iar noi le reproducem integral acum, ca documente ale unei epoci grele,

¹³ *Ibidem*, p. 205–206.

¹⁴ *Ibidem*, p. 212.

de mari lipsuri și nevoi, așa cum le-am primit, așezate în volumul trimis la Iași profesorului său de limba română de la Cernăuți.

București
20 mai 1988

Mult stimat d-le prof. Cantemir,

Învrednicitu-m-a Bunul Dumnezeu și am terminat lucrarea începută cu doi ani în urmă și parcă mi s-a părut mult mai grea decât prima și asta numai din cauza că mi-au slăbit puterile și mai ales inima cedează mereu, neavând nici voie să lucrez. Am lucrat din greu și de unul singur, nicio vorbă bună și de încurajare, cei mai apropiați oameni părăsindu-mă, ultimul plecând și dr. Lupu pe care l-am avut profesor la Aron Pumnul. Mai am un singur dor: aș dori mult să mai pot face portretele celor trei bucovineni plecați de aici din București și anume: *Portrete bucovinene. Ion Negură, Filip Țopa și dr. Octavian Lupu*, dar aceasta numai la iarna care vine, cine știe cum mai vine în asemenea sălbăticie umană, la care a fost adus acest popor harnic, cinstit și drept, îndepărtat acum de Dumnezeu și de cel mai elementar bun simț!

Am întocmit, așa cum v-am promis, și un sumar *Glosar* de cuvinte înscrise în lucrare, dar mai ales de tot ceea ce mi-am adus eu aminte din satul copilăriei, de unde am plecat, la 12 ani, la liceu și ajung la convingerea că nu-l voi mai vedea românesc!

De aceea m-am și străduit din răspuțeri să scriu ceva, cât am putut, din viața românească a acestui sat care se bolșevizează acum complet. Fratele meu, care a fost în octombrie anul trecut în sat, nu s-a mai putut înțelege românește decât cu bătrânii care mai supraviețuiesc și care nu renunță la limba strămoșească! Copiii nici nu știu nimic mai mult decât alfabetul chirilic, dar nici nu vor să știe, nici să audă de România și chiar refuză să stea de vorbă, nici bună ziua nu vor să dea în limba noastră! Dureros, cumplit și când trebuie să înțelegem că așa rămâne!!!

Eu am refăcut mult, în sensul că am căutat să îmbunătățesc conținutul din prima formă, *Ostrița*, care v-am trimis dv., dar nu mai am nimic în plus, fiindcă am bătut la mașină numai cinci exemplare pe care abia le-am dat la legat (de doi ani nu se mai leagă nicio carte în București: lipsă materiale, personalul concediat!). Vreau să depun un exemplar la Suceava, unul la Bibl[ioteca] Brașov, altul mi l-a solicitat dl prof. Trebici pentru George Muntean.

Nu știu de voi ajunge vara asta pe pământul scump al Bucovinei noastre iubite!!!
Cu deosebită stimă și înaltă considerație, D. Gălătescu

București
6 oct. 1988

Mult stimat, iubite domnule profesor Cantemir,

Mai mult ca or[i]când, ne dăm seama acum că „nu sunt vreamurile în vrearea omului, ci doar omul în voia vreamii” și nici nu ne dăm seama că trece timpul, cu bune și cu rele, dar mai ales cu rele, că de cele bune nu mai avem parte și nici nu văd cum și când am mai putea avea și ceva bun. Timpul trece, noi îmbătrânim, slăbim, ne trecem și noi sub povara celei mai „fericite ere” din istoria acestui neam obidit și năpăstuit de cea mai diabolică mașinație din istoria lui, de la facerea lumii încoace, din preistorie, din sălbăticie.

Am căzut iar la pat, am stat la pat peste trei săptămâni și abia de trei zile am ieșit din casă, de fapt, până la dispensar și policlinică iar mâine vreau să merg la Fundeni.

Sunt cu inima foarte slăbită, nu mai lucrează nici pe jumătate, ca urmare a celor două infarcte, apoi uzura și nicio bucurie! Numai la Vatra Dornei mă simt bine, poate și datorită faptului că mă aflu în Bucovina noastră dragă și aud foșnetul frunzelor pomilor din grădina noastră de la Ostrița, zugrumată sub cizma tătarocazacească a barbarilor „erei” noastre! Doream să mai completez lucrarea mea cu încă două-trei capitole, cu fapte din satul meu, dar acum n-o mai pot face și, dacă voi mai scrie, vă voi trimite ulterior, poate până la finele acestui an.

Vă trimit așa lucrarea mea, a doua, și vă rog să o primiți cum v-o dau și eu, din inimă, și, lecturând-o, sigur veți fi cu mine pe aceleași locuri sfinte, jefuite de sălbatici și pe care noi nu le vom mai putea vedea așa cum dorim, așa cum au fost!

Din lucrarea mea mai lipsește o schiță a satului Ostrița, pe care mă străduiesc s-o realizez, dar, sincer să vă declar, îmi este foarte greu! Bolnav și rămas absolut singur, singurul bucovinean într-o oază neprimitoare, răuvoitoare, periculoasă! Câțiva bucovineni, ca prof. Trebici și alții, fug de umbra lor și declară ca și Petru în curtea lui Caiafa: „Nu-l cunosc! Nu sunt! Nu fac, nu văd, nu aud!”

Doream mult ca în vara acestui an să particip la atestarea a 600 de ani ai Sucevei, dar nici nu știu dacă s-a ținut sau pomenit de aceasta, deși eram la Dorna, de unde mi-am întrerupt vacanța, din cauza morții socrului meu, trebuind să vin la București, apoi am rămas.

Rog pe Bunul Dumnezeu ca anul care vine să mă învrednicească a veni la Suceava, la mormântul iubitului meu frate Filip Țopa și, dacă-mi va fi posibil, să trag o fugă și la Iașul primei mele studenții.

Rămân al Dvs. sincer iubitor, D. Gălătescu

La București, Dimitrie Gălătescu scrie târziu, în perioada 1986–1988, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*. Lucrarea este dactilografată pe coală A 4, numai recto și are 248 p. Legată în cinci exemplare, a fost trimisă unor personalități (prof. Traian Cantemir, acad. Vladimir Trebici) sau depusă la arhive și biblioteci (Suceava, Brașov). De la Ștefan Purici, aflăm că un exemplar s-ar afla la Ostrița, în regiunea Cernăuți. Exemplarul trimis profesorului Traian Cantemir se află astăzi în biblioteca de la Rădăuți a Institutului „Bucovina”.

Dedicată fratelui său, Gheorghe Gălătescu, profesor de limba și literatura română la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu și profesorului său de limba română

de la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, Traian Cantemir, lucrarea propriu-zisă este precedată de un text, *În loc de cuvânt-înainte*, p. 1–2, datat București, 10 mai 1988: „De copil, în casa părintească, al nouălea copil al unor țărani gospodari, cucernici și respectați de tot satul, cu cea mai mare atenție ascultam în casă orice discuție privind un drum, o plecare a tatei la târg, la moară, la velniță, la făcut oloi pentru iarnă, la hramurile din satele vecine, dar chiar și despre o simplă treabă din sat, de dus ori de adus ceva de la cineva, că eu eram prezent să merg, chiar singur, să îndeplinesc orice serviciu, numai să merg, să văd, să aud, să vorbesc și cu alți oameni decât [cu] cei din casa noastră. [...]

Miile de kilometri parcurși, distanțele la care m-am aflat nu m-au îndepărtat nicio clipă de țara mea, inima mea rămânând acolo de unde am plecat, copil fiind, alături de părinții care m-au crescut și educat, în casa cu frații și surorile mele.

În țară fiind, n-am stat în nicio localitate mai mult de o iarnă și, începând cu Făgăraș, Negoiu și Moldoveanu[1], Deva și Hațeg, în Retezat, Dihamul și Abrudul, Stâna de Vale și Sighet, Maramureșul cu Iza, Mara și Vaser, cu Făina și Lutoasa, toate mi-au fost gazde bine primitoare, de neștearsă amintire!

În Bucovina mea m-am întors numai la Vatra Dornei, la cursurile și concursurile de schi, dar în Maramureșul devenit pentru mine a doua Patrie, al doilea leagăn, am poposit cel mai mult și m-am înfrățit cu moroșenii, pe care-i păstrez în inimă și în minte până la ceasul cel din urmă!

Aș avea cea mai mare mulțumire sufletească dacă aș ști că cititorii modestei mele lucrări au reținut că nu postul comod în metropolă sau într-un mare oraș, care-i conferă [omului] o viață tihnită și satisfăcătoare material, oferă vieții totul, cel mai mult! Ci, dimpotrivă, zbuciumul vieții, mergând oriunde ești trimis, colindând cele mai îndepărtate colțuri ale țării, trăind cu oamenii de acolo viața și istoria lor, învățând limba lor, datinile și obiceiurile lor, îndrăgind portul lor, mărturia originii lor străbune, numai astfel învățăm geografie, istorie și dragoste de neamul nostru românesc, de țara noastră mândră și frumoasă în străbunele-i hotare”¹⁵.

Lucrarea *Drumuri pe zăpadă. Consemnări* are cinci capitole: Cap. I, *Ostrița. Leagăn și țintirim*, p. 1–91, are șapte subcapitole, fiind singurul capitol cu o astfel de organizare: 1) *Din cenușa Clișcăușilor*, p. 1–6; 2) *Dacii de pe Columnă*, p. 6–11; 3) *Harnicii gospodari*, p. 11–24; 4) *Casa și caii, fala ostricianului*, p. 25–46; 5) *Nunta la Ostrița*, p. 46–66; 6) *Ostrița în sărbători*, p. 67–80; 7) *Viața de om*, p. 80–91. Celelalte capitole ale lucrării: Cap. II, *La „Tinerimea Română”*, p. 93–136; Cap. III, *Din Carpați în Alpi și Tirol*, p. 137–149; Cap. IV, *Din Tirol la Oceanul Înghețat de Nord*, p. 150–184; Cap. V, *Vânător de munte*, p. 185–212.

Definitivată la 18 aprilie 1988, lucrarea mai cuprinde: *Lista ilustrațiilor*; un consistent *Glosar* de termeni regionali (9 pagini), redactat ulterior și datat 10 mai 1988, o *Bibliografie* sumară, cuprinzând cinci izvoare.

¹⁵ *Ibidem*, p. 2.

Lucrarea lui Dimitrie Gălătescu este ilustrată cu 35 de imagini: reproduceri după fotografii diverse, o schiță a satului Ostrița, ilustrate de epocă, câteva decupaje, o schiță cu traseul marșului de front din Peninsula Scandinavică, la care participă autorul, în 1943, ca elev al Școlii Militare de Ofițeri.

Lucrarea lui Dimitrie Gălătescu *Drumuri pe zăpadă. Consemnări* interesează istoria culturii din Bucovina, în mod deosebit, prin capitolul I, singura încercare monografică de până acum închinată localității Ostrița, rămasă în afara granițelor de stat ale României, prin punerea în aplicare a prevederilor din actele adiționale ale Pactului Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939.

Marea bogăție de informații, oferite aici utilizatorului interesat, privește istoria locală, evoluția localității de-a lungul timpului, toponimia minoră, antroponomastica (nume de familii și nume de botez din sat), gospodăria tradițională, agricultura, creșterea animalelor, industria casnică, bucătăria tradițională, portul localnicilor, familia și valorile cultivate odinioară, tradiții și obiceiuri legate de evenimentele mari din viața omului (nunta, înmormântarea), cele din ciclul calendaristic și religioase (Buna Vestire, Sfântul Gheorghe, Paștele, Adormirea Maicii Domnului, Crăciunul, Anul Nou, Iordanul), clăcile și hramul de la Ostrița, folclor literar (reprezentat, din păcate, doar prin șapte texte: două cântece, unul de cătănie și celălalt de înstrăinare, patru colinde religioase și un plugușor). Valoros pentru cercetarea graiului bucovinean este glosarul, care conservă fenomene ce privesc fonetica și lexicul graiului local.

Aceeași bogăție de date și informații caracterizează și restul scrierii. Pretutindeni, pentru fiecare loc de popas, Dimitrie Gălătescu, de altfel, un bun observator, consemnează date și informații de istorie locală, geografie, viață socială, economie, obiceiuri și tradiții, viață culturală etc., oferind cititorului, pe lângă toate acestea, o bucurie nedisimulată, îmbogățitoare, exprimată generos la întâlnirea sa cu locuri, oameni și culturi.

La împlinirea a 90 de ani de la nașterea sa, „Analele Bucovinei” publică primul capitol din scrierea *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, făcând totodată un act reparator față de acest autor bucovinean uitat pe nedrept timp de mai multe decenii.

În pregătirea pentru tipar a textului, am respectat normele ortografice și de punctuație adoptate de Academia Română, străduindu-ne totuși să păstrăm, cât mai mult cu putință, regionalismele și formele fonetice regionale, specifice graiului bucovinean, care au rolul lor stilistic în evocarea Bucovinei patriarhale din prima parte a veacului trecut. Intervențiile noastre în text și asupra aparatului critic, acolo unde acestea s-au impus, sunt marcate peste tot prin croșete [...]. Explicarea științifică a regionalismelor din graiul bucovinean se face, de cele mai multe ori, de către noi, după importanța fenomenelor conservate și cu trimitere la lucrările lexicografice actuale de referință.

DRUMURI PE ZĂPADĂ. CONSEMĂRI

CAP. I. OSTRİȚA, LEAGĂN ȘI ȚINTIRIM

1. Din cenușa Clișcăuților

„Un sat Sărăceni pe o Vale Seacă” poate că ar fi fost mult prea puțin spus dac-ar fi voit marele nostru povestitor Ion Creangă să înfățișeze Ostrița atât de minunat cum și-a prezentat aievea locurile copilăriei sale.

Ostrița este un sat [așezat] tot pe o vale, este o înșiruire de case pe unul, alte locuri pe două și chiar pe mai multe rânduri, sub malul drept al Prutului, pe vreo șapte kilometri întindere, de la nord spre sud, dar o vale, care, așa cum atât de bine a prins-o în descrierea¹⁶ sa Alexandru Vlahuță, „pe ale cărei țarmuri n-a înflorit niciun oraș și din câte scaldă pământul românesc. Prutul e singurul pentru care blândețele doine ale poporului n-au găsit nici o vorbă de bine.

Îi tristă și la vedere apa lui lată, molâie, vecinic întunecată; triste sunt amintirile pe care ni le deșteaptă, triste sunt și văile pe care le străbate și puținele așezări ce-i caută în cale, retrase mai toate pe dâlme¹⁷ de frica revărsărilor și a pustiitoarelor puhoai de barbari, lăsând în urma lor siliștile albite de oase!”

Adunându-și apele din izvoarele și pâraiele din Carpații Păduroși, [de la] Cernohora, în Galiția, Prutul se îndreaptă spre miazănoapte, iar înainte de a atinge Colomea, se răzgândește și o ia spre răsărit, apoi, mai primind câțiva afluenți, se hotărăște și o ia parcă definitiv spre miazăzi și, lăsând pe stânga Sniatynul, se îndreaptă spre noi.

Intrând în țară pe la Orășeni–Grigore Ghica-Vodă, parcă neținând seamă de nici un hotar, Prutul, nu mai lat de zece până la douăzeci de metri și adânc până la un metru și mai mult, când este în apele lui, cum spun bătrânii, cu o cădere de un metru la un kilometru, salută din mers Mămăeștii, Sadagura, Jucica și pădurile Cernaucă, pe stânga și, ocolind primul pod de lemn, de cale ferată, nu-i cedează trecerea și îl atrage în apă cu tren cu tot și cu locomotivă¹⁸.

Ocolind mult orașul și gara, la ieșirea dinspre miazăzi, se apropie de cazărmile și terenul de instrucție al artileriștilor de pe platoul de la Horecea pe sub păduricea Horecea-Mănăstire¹⁹ și, lăsând mai departe, pe stânga, frumoasele așezări Buda, Mahala cu Cotul Ostriței, apoi Boianul, intră pe sub maluri adânci și râpoase pe teritoriul Ostriței, căutând locuri prielnice de invadare.

¹⁶ Alexandru Vlahuță, *România pitorească*, București, Editura Tineretului, 1959, p. 111.

¹⁷ [*Dâlmă, dâlme*, s. f. Regional, formă de relief cu aspect de deal scund, izolat și cu vârful rotunjit. Format probabil prin contaminare între *dâmb* (< magh. *dom*) și *gâlmă* (< sl. *chlümü*).]

¹⁸ La 3 martie 1868, primul tren de marfă a căzut cu pod cu tot.

¹⁹ Numită Scutelea, după cei zece „scutelnici” scutiți de dări, donați Schitului, la 1761, de Domnul Ioan Teodor Callimachi. Vezi Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI (1760–1833), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1942, p. 19.

Pe la jumătatea satului, cam după vreo trei kilometri, pe teritoriul Ostriței, Prutul primește primul afluent cu numele Derelui sau cum îi spuneau sătenii, Drihalui, care-și aduce apa din Codrii Cozminului și o varsă în Prut nu departe de biserică și școala de centru.

Râul delimitează primul cătun, care până aici se numește „Peste Drihalui” și care este partea de sat cea mai înghesuită de Prut sub malul abrupt și înalt, unde se adăpostesc casele amenințate în fiecare primăvară cu inundarea, la topitul zăpezilor.

Mai departe, spre miazăzi, satul continuă cu cătunul denumit Pârja sau Ivanțeni, pe vreo doi kilometri, apoi la un pârâu neînsemnat, este limita cu următorul și ultimul cătun, numit Ocop²⁰, care ține de până la hotarul de sud al Ostriței, cu satul Țureni, care duce până la Vama de pe pârâul Molnița, fosta graniță moldavo-austriacă.

Numai ultima parte a satului, Ocopul, beneficiază de un spațiu mai mare până la Prut, așezarea fiind pe dealul dintre albia Prutului, cu toloaca inundată în fiecare an, cel puțin o dată și alt deal, care domină toată partea de apus, cu țarina de pământ arabil ce se întinde până la moșia Cozminului, vecinii dinspre apus.

Nu este de mirare că oamenii acestei așezări și-au înghesuit casele sub malul drept al Prutului; în primul rând pentru a fi mai feriți de ucigătoarele invazii de la răsărit, apoi pentru a păstra pământul de pe dealuri pentru lucru, agricultura și roadele pământului fiind aproape singura lor existență.

Cronicile menționau și bătrânii țineau minte că pe aceste meleaguri a existat mai demult un alt sat, cu numele Clișcăuți, dar care a dispărut complet, s-a stins [odată] cu cenușa focului care l-a ars pe timpul unei năpraznice invazii și s-a acoperit de nămolul adus de apă, la revărsarea Prutului.

De reținut este faptul că satul Clișcăuți, menționat în documente, de la 1434 încoace²¹, este același cu Ostrița²².

²⁰ [*Ocop*. Substantiv propriu, format de la substantivul comun, de genul neutru, *ocop*, *ocopuri* (învechit), având sensul de „șanț, tranșee”. După lingvistul Heimann Hariton Tiktin (1850–1936), provine din pol. *okop*. În unele scrieri de epocă întâlnim și forma *ocopiște*, cu sensul de „val de apărare”, dar și „întăritură de cetate, cu șant și ziduri de apărare/palisadă”, nemenționat însă de dicționarele noastre. Nemenționat de dicționarele noastre este și *horodiște*, *horodiști*, s. f., „fortificațiune sau întăritură”, cum îl explică Simeon Reli în *Orașul Siret în vremuri de demult*, Ediție îngrijită de Mihai Pânzaru, Rădăuți, Editura Institutului „Bucovina-Basarabia”, 1999, p. 17–20. Cu subtitlul *Din trecutul unei vechi capitale a Moldovei*, volumul a fost tipărit mai întâi la Cernăuți, în 1927, la Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”. Și de la acest substantiv comun s-a format un nume propriu, *Horodiștea*, întâlnit în Moldova, în stânga și în dreapta Prutului, ca nume de localitate. Una dintre nuvelele lui Ion Druță, prozator contemporan din Basarabia, se intitulează *Horodiștea*.]

²¹ [Pentru aceasta, vezi și Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I–II, Îngrijirea ediției, studiul introductiv, bibliografia, notele și indicele: Ion Popescu-Sireteanu; Introducere: D. Vatamaniuc, București, Editura Anima, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (1), 1996, p. 231: „*Clișcăuții* (*Clicicăuții*). Numele vechi al satului Ostrița, pe Prut. La 1782 satul se numea Ostrița. Toponimicul Ostrița din documentele vechi indica satele Mahala și Cotul Ostriței (Bogdan, *Doc. Șt.*, I, 424 și Balan, *Sate dispărute*, [1937], 21–22). Satul exista și în secolul al

La fel de interesant este că „satul Ostrița” pe care la 1472, april 25, Ștefan cel Mare l-a cumpărat de la Tăbuci și [de] la rudele sale pentru a-l dăruia Mănăstirii Putna, este identic cu satele de astăzi Mahala și Cotul Ostriței de pe malul stâng al Prutului, de la Buda la Boian.

În aceleași documente, la 1782, ianuarie 29, egumenul Mănăstirii Putna, Ioasaf și călugărul Atanasie, declară în fața unei comisii austriece că „în Ținutul Cernăuți, Mănăstirea Putna deține moșiile Cuciurul Mare, Cozminul și Clișcăuți, astăzi zis Ostrița, precum și Ostrița, zis astăzi Mahala”²³.

De asemenea, este foarte interesant de știut că la acea vreme, pe o rază geografică relativ foarte mică, trei așezări omenești, aflate față în față și cu o populație integral moldovenească, se situau [sub] trei regimuri politico-administrative complet diferite.

Astfel, Mahala²⁴ împreună cu Buda și Cotul Ostriței²⁵, o așezare mare, de vreo două mii de locuitori, foarte frumoasă, situată pe o colină prelungită de la nord spre sud, drept în fața soarelui, pe partea stângă și mai departe de Prut, era, după cum indică și numele, o așezare satească cu administrație proprie, privilegiată, de tip macedonian, aparținând direct de raiaua turcească a Hotinului.

Boianul, în continuare, cam pe aceeași poziție cu moșiile învecinate, sat mare, bogat și frumos, era sat boieresc, proprietatea mării familii Neculce, cu prelungirea satului Lehăcenii-Tăutului, de asemenea, sat boieresc, aparținând familiei Tăutu.

Ostrița, din partea dreaptă a Prutului, „cu hotarele pre din gios de Boian până-n malul drept al Prutului”²⁶, era sat mănăstiresc, donație a lui Ștefan cel Mare [către] Mănăstirea Putna la anul 1472.

Iată deci trei sate învecinate și în a căror populație neaoș moldovenească existau foarte numeroase înrudiri de sânge și de familie, la care moșiile se interferau, erau stăpânite de administrații politico-economice diferite, cu caracteristici deosebite.

XIV-lea (Costăchescu, *Doc. Șt.*, 255)”. Noi mai adăugăm că toponimul Cleșcăuți apare târziu, ca nume de moșie, într-un document din 1760 <7268> iulie 17, prin care „Ioan Teodor Callimah voievod dă carte egumenului și soborului de la mănăstirea Putna ca să fie volnici a zăciiu moșiile Dubova, Tereblecea, Camăna, Petrecenii, Tomeștii, Carapciu, Cupca, Cuciurul Mare, Cleșcăuți și Ropce, pe care le stăpânește după scrisori”. Vezi Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. V (1745–1760), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1939, p. 221–222.]

²² Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, p. 88. [Ilustrativ, noi reproducem în *Anexă* cinci documente referitoare la Ostrița, provenind din anii 1434, 1472, 1490, 1722 și 1736.]

²³ *Ibidem*.

²⁴ Grigore Nandriș, *Șaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, 1932, p. 69. „Mahala designează o administrație proprie privilegiată, ca în Macedonia și trebuie atribuită epocii raialei de la Hotin”. [Vezi și *Darea de seamă jubilară și Raportul Comitetului pe anu 1937*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, 1938, p. 27–30, 144.]

²⁵ Cotul, în sens geografic, desemnează [un] cătun, cartier, sector.

²⁶ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. V (1745–1760), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1939, p. 81.

Suntem îndreptățiți a crede că Ostrița propriu-zisă a fost numai una, aceasta de pe malul drept al Prutului, răsărită din cenușa și mâlul Clișcăuților iar extinderea denumirii de Ostrița, dată de călugării Mănăstirii Putna și satelor de peste Prut, pare a fi de interes și sete de întindere și îmbogățire.

Cotul Ostriței, cătun la Mahala, a luat ființă prin multiplele căsătorii ale fetelor și flăcăilor din Ostrița cu flăcăi și fete din Mahala, unde era mai frumos și mai bine de trăit.

Ca să se simtă ca acasă, ei au căpătat și primit îndrumarea de a se așeza cu casele și noile lor gospodării la un loc, în partea de sud a satului, spre Boian.

Poate și din motive de mândrie a mahalenilor, care aveau gospodării mari și frumoase, n-au vrut ca noii veniți să se amestece printre dânșii, de aceea li s-a oferit teritoriu separat.

Cu timpul, tinerii aceștia, fiind foarte harnici și buni gospodari, femeile la țesut lăicere, covoare românești și orientale, bărbații la câmp, au făcut cinste satului și oamenilor pentru bunăvoința lor. Cele mai frumoase covoare românești de lână colorată, [cu] nuanțe vii, forme geometrice, roșu, alb, albastru, galben. De la niște refugiați armeni, femeile și fetele au învățat a țese covoare orientale, participând la cele mai mari expoziții în țară și peste hotare. Unul dintre aceste covoare, țesut de fetele din Cotul Ostriței, a fost expus și admirat la Expoziția de Artă [de] la New York, în 1939.

Obârșia satului Ostrița pe vatra Clișcăuților trebuie căutată și o vom găsi numai la câteva sute de metri, poate un kilometru, de la vărsarea pârâului Derehului (numit de poporeni Drihalui, cuvânt de origine arhaică) în Prut.

Drihaluiul, afluent al Prutului și care-și aduce apele din Codrii Cozminului, despicând satul aproape în două, cam pe la mijloc, pare altfel o apă molcomă, aparent indiferentă la malurile abrupte și [pline de] arini, acoperite de lozii, hamei, boz și urzici înalte cât omul, totuși nu lasă niciodată, la topirea zăpezilor, la locul lui, podul de lemn [de] la șoseaua ce vine de la Cernăuți, tot timpul numai pe câmp și continuă spre Vamă, Herța și Dorohoi.

Valea Drihaluiului, pe ultimul kilometru de parcurs, se prezintă cu malul stâng înalt și foarte abrupt iar pe partea dreaptă se înclină ușor o coastă de deal prelungit până la un kilometru.

Pe această parte a râului, pe această vale, până la vărsarea lui în Prut, se găseau cele mai vechi case ale satului și, pe lângă ele, mai aproape de vărsarea apei în Prut, se afla școala, biserica și țințirul, cimitir cu neștiută dată a întemeierii lui.

Chiar la gura râului, aveau casa bunicii mei, pe care eu nu i-am mai prins în viață, dar mama spunea că de la mama ei știe că aici, în această parte, s-au ridicat primele case și gospodării din Ostrița. Este de presupus că la baza alegerii acestui loc, drept adăpost împotriva invaziilor barbare, cât și a inundațiilor Prutului, a stat gândul de refugiu în caz de pericol pe adâncă și acoperita vale a Drihaluiului, care ducea ascuns și nevăzut de nimeni până în Codrul Cozminului, la vreo zece-cincisprezece kilometri.

Grupul de case de pe această vale, denumită În Săliște, se forma din 50, poate mai multe, case din lemn și cu fundație de piatră, bine încheigate și adăpostite de viscoalele mari ale iernilor grele din această regiune, vânturi și ploii care găseau scurgerea la vale în râu; acesta se pare a fi nucleul satului.

Tot pe această vale, în Săliște, unde aveau și părinții un ogor, pe care visam eu să-mi fac casă, s-au ridicat în ultimii ani un dispensar medical cu casă de nașteri și baie și era în plin plan un cămin cultural și o cooperativă sătească.

Nu departe, mai sus pe șosea, în direcția Cernăuți, era și Primăria, o casă părăsită, numai cu tindă și cameră, în care rareori când se găsea cineva, primarul fiind la lucru pe câmp, iar notarul, de regulă, străin de sat, mai degrabă putea fi găsit la una dintre cele două cârciumi situate la capetele podului de peste Drihalui.

2. Dacii de pe Columnă

Ostricienii, urmași reprezentativi ai dacilor, „cei mai viteji și cei mai drepti dintre traci”²⁷, afirmă întru totul originea lor carpato-geto-dacă nordică iar portul, ocupațiile, modul lor de viață și de hrană, locuințele, credința, datinile și obiceiurile practicate și transmise aidoma, din generație în generație, până-n zilele noastre confirmă pe deplin aceasta.

Bărbatul, îmbrăcat în cămașa lui de toate zilele, de cânepă, fără guler și tivită la gât, trasă peste cap și încheiată în chiotori, tot de ață de cânepă, lăsată în jos până pe la genunchi, încins cu o curea nu mai lată de două degete ori [cu] brâu cam de o palmă de lat, având izmene, tot de cânepă, strânse pe picior și strânse sus, [pe] sub cămașă, peste șolduri, cu bricinarul de cânepă, desculț și cu capul acoperit cu o pălărie de paie de grâu, este aidoma dacului de pe Columna lui Traian.

Femeia dacă, purtând în brațe un copil, tânăra plinuță și senină, încrezătoare și vitejia micuțului dac din brațele ei atât de bine prinsă pe Columnă, o poți întâlni în toată Ostrița, pe prispa casei, alăptându-și cu dragoste pușorul ei, la păscutul vitelor, la prășit și secerat pe ogor, supraveghind continuu din ochi copilașii, care sunt toată comoara și averea familiei.

Ostricienii, bărbații cu înfățișare mai înaltă decât mijlocie, mulți chiar înalți, corpul bine legat, umerii proporțional aliniați la nivelul pieptului, fața mai mult ovală decât rotundă, părul castaniu și ochii ageri, mai mult albaștri, la multe pricepuți și dotați cu spirit inventiv și dezvoltat simț de întrajutorare, se mândresc cu rudele, prietenii și vecinii, dar nu le sunt indiferenți nici consătenii, pe care poate că nici nu-i cunosc, de la celălalt capăt al satului.

Comisiile militare de recrutare a tinerilor din Ostrița pentru satisfacerea stagiului militar repartizau cel mai mare număr de ostricieni la roșiori (cavalerie), grăniceri și jandarmi, ceea ce constituia o mândrie a tinerilor repartizați la aceste

²⁷ Herodot, *Istorie*, Vol. I, Cartea a IV-a, XCIII, *Melpomene*, Studiu introductiv de Adelina Piatkowski, Traducere, notițe istorice și note de Adelina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef, București, Editura Științifică, 1961, p. 345.

arme mai alese, speciale, la care se instruiau tinerii mai înalți, bine făcuți, isteți și cu știință de carte, dar care nu le prea conveneau, întrucât la aceste arme stagiul era de trei ani, mai mult ca la celelalte, la care era numai [de] doi ani.

Foarte harnici, lucrători iscusiți și pricepuți la munca câmpului, la creșterea și îngrijirea vitelor, [ostriceniei] se întreceau mai ales la întreținerea cailor, care constituia cel mai vizibil criteriu de aprecierea gospodarilor.

Portul atât de sumar și simplu la bărbați cât și la femei este completat la marea majoritate cu un cojocel de piele de oaie, fără mâneci și cu unele motive naționale de floricele ori figurine, cusute cu lână colorată și două buzunărele pe părțile laterale, la colțurile de jos. Acesta este însă numai portul de lucru și numai pentru perioada de vară, inclusiv primăvara și toamna, adică de pe la Blagoveștenie (Buna Vestire), 25 martie, până la Simedru, 26 octombrie, când ceața deasă, brumele tot mai reci și începutul ninsurilor, obligau locuitorii la completarea îmbrăcăminte și încălțatul.

Primăverile mult așteptate și plăcute, verile călduroase de cel mult două luni și jumătate, toamnele lungi, ocupate cu strângerea recoltei de pe câmp, treceau totuși foarte repede și venea aceeași iarnă lungă, geroasă, cu zăpezi mari ce depășeau înălțimea porților și ale gardurilor. Viscole și șuierături prelungite și amenințătoare, completate cu urletele lupilor ce intrau în sat și furau, chiar ziua mare, oile și porcii din cotețele lor.

Femeile și copiii trăiau mai toată iarna în casă, la scuteală de urgia crivățului și uraganelor de zăpadă, ce dau să acopere și casa, dar pentru hrana animalelor din grajd și a păsărilor de casă dădeau ajutor bărbaților obligați să înfrunte iarna, luptând cu toate greutățile, pentru a asigura viața familiei.

Copiii beneficiau de puțină îmbrăcăminte de iarnă și încălțăminte, mai mult din cea rămasă prea mică de la cei mai mari și nu ieșeau din casă mai toată iarna decât pentru strictul necesar, de cele mai multe ori școala întrerupându-și învățământul; troienele mari de zăpadă viscolită nepermițând parcurgerea pe drumuri nici a oamenilor mari, dar [și] a copiilor de școală, care se puteau afunda și pierde în zăpadă, ceea ce se și întâmpla de multe ori.

Femeile completeau îmbrăcăminte cu bluze de lână, împletite în casă, cojocel fără mâneci și cojoace de oaie cu mâneci și poale până la genunchi, colțuni groși de lână și opinci înfundate cu obiele [făcute] din toate resturile de îmbrăcăminte, unele având ciubote de piele, cu carâmbii până sub genunchi, unde se întorceau ca dublură, iar pe cap șaluri groase de lână, care se legau la spate, lăsând numai partea din față și nasul libere și acestea de multe ori degerate, înroșite și învinețite.

Catrința de lână și ca obiect de podoabă constituia pentru femei, de la fetița de 5–6 anișori până la bătrâna ce se pregătea pentru „viața de apoi”, principala îmbrăcăminte pentru corp, de la mijloc, pentru șolduri și picioare, până și peste genunchi, aceasta fiind după vârsta celei care o purta.

De formă dreptunghiulară, de cam doi metri lungime și un metru lățime, după înălțimea celei ce urma să o poarte, de culoare neagră, în orice caz, pe un fond închis, era țesută de anumite gospodine, nu fiecare gospodină avea această îndeletnicire, pentru că era o țesătură mai deosebită și din material deosebit, din lână toarsă anume pentru catrințe, țesută în verste, fâșii mai late ori mai înguste de anumite nuanțe la culoare și material cu fire intercalate, de un alb sau galben strălucitor, chiar și cu anumite figuri geometrice, cele de sărbători erau prima podoabă cu care se mândreau fetițele, apoi fetele la joc și femeile, ca amintire de când erau fete.

Colțul din față ridicat în sus și prins sub brâu permitea expunerea la vedere a cămășii dedesubt, precum și pășitul mai ușor, dar mai ales pasul și învârteala mai repede la joc.

Cingătoarea tot de lână colorată, beteluțe mai înguste ori mai late, adevărate obiecte de artă artizanală, cu ciucurii lungi, lăsați să atârne în jos, peste catrință, la șolduri completau armonios îmbrăcămintea fetelor și a femeilor; pe spate cu un cojocel fără mâneci, cu motive colorate iar pe cap basmaua, după vârstă și vreme, mai subțire ori mai groasă, cu flori sau fără, de lucru ori de sărbători, desculț la lucru, dar cu papuci ori ciubote la sărbători, cam așa arăta fata, femeia din Ostrița în portul tradițional.

La sărbători, hore, hramuri și nunți, întrecerea fetelor era în bogăția cusăturilor înglobate la cămăși, la guler și mai jos, la mâneci, umeri și la poale și salba²⁸ de la gât, cu monede de metal ori cel puțin mărgelile colorate iar, la femeile măritate și mai avute, cămașa cu altițe, cusătură bogată pe fir de mătase diferit colorat, cu flori mari de trandafiri sau bujori aprinși, desfăcuți ori numai în boboc încă, împodobit de frunzulițe verzi. Pe cap femeile purtau ștergare lungi, cu mărgelile, fluturi, fire lucitoare ca de mătase.

Bărbații însurați și flăcăii se încotoșmăneau în mod deosebit pentru a putea lucra afară toată ziua, la pregătirea hranei pentru vite, întreținerea grajdului și a cotețelor de porci și oi, dar mai ales când trebuia cărat gunoiul de grajd la câmp și aceasta se efectua numai iarna, pe sănii care alunecau mai ușor decât căruțele vara, dar și pentru că gunoiul de grajd, cel mai prețios și singurul îngrășământ care asigura recoltă bună, trebuia să intre în pământ odată cu zăpada care se topea și forma un must, mustul zăpezii, care asigura hrana și umiditatea semințelor astfel însăsmânțate de gospodar, la arat, primăvara.

Flăcăii, pe lângă cușme de oi pe cap, șaluri de lână la gât și bluze de lână pe corp, își înveleau picioarele în berneveci, niște pantaloni făcuți în casă, de lână țesută mai gros, la culoarea lânei spălate, obiele și colțuni de lână, peste care se mai trăgeau niște ciorachi tot de lână țesută și care porneau de la talpa piciorului, care

²⁸ Salba cu rubine era cea mai arătoasă podoabă a fetelor la sărbătorile mari, de regulă la hramuri, care consta în atârnarea la gât a unei tăblii de pânză tare pe care erau cusute monede metalice, prinse printr-o gaură perforată în acest scop în partea de sus a monezii.

intra în opincă și se trăgea până sub genunchi, unde se îndoiu ca dubluri aproape până la jumătate.

Cojocul de oaie, pe vreme rea, acoperit cu suman, tot de lână, cu mâneci și ceva mai lung decât cojocul, încheia îmbrăcămintea de iarnă a bărbaților mai tineri și a flăcăilor.

Cei mai în vârstă, bărbații mai friguroși, purtau meșini de piele în loc de berneveci, tot niște pantaloni, confecționați în casă ori la cojocari, totul din piele de oaie, cu mițele și blana spre interior și care, până la genunchi, erau tot acoperiți de numiții ciorachi de lână îndoiți sus, cu partea care avea cusută, pe o bandă de vreo două degete, niște floricele sau figuri geometrice cu lână colorată.

Mănușile erau mai rar folosite, de regulă, cu un deget, de lână și acoperite cu o pâslă impermeabilă deasupra, dar care, împiedicând la lucru pe gospodarul harnic, le arunca sau uita unde le-a lăsat, așa că îndura iarna fără mănuși, frecându-și mereu mâinile pentru a le încălzi.

Bătrânii, vârstnicii care purtau de obicei plete lungi peste spate, mustăți lungi și de multe ori și barbă, nu prea se întâlneau cu iarna și zăpezile ei²⁹, de aceea și îmbrăcămintea lor de iarnă era folosită de cei care lucrau, care aveau grija casei, a familiei și, mai ales, a copiilor, care erau numeroși în toate casele și trebuiau hrăniți și feriți de greutate.

Numele de familie, vechi „de când lumea” ori „de când satul”, cum spuneau sătenii, precum Bercea, din care Ilie Bercea a fost vornicul satului peste douăzeci de ani, până la moarte, apoi Crețu, Morărean, Musteață, Preuțescu, Prodan, Todirean, Țurcan, Tanasoi, Ursachi, Lupu și altele, adevărate pe deplin originea curat moldovenească, românească a satului Ostrița.

De asemenea, nume de botez mai deosebite decât cele obișnuite precum Daniil, Teofil, Spiridon, Onufrei, Ipolit, Modest, Cozma, Damian, Condrea, Nistor, Sava, la băieți și Aurora, Domnica, Agripina, Glafira, Agapia, Eufrosina, Rachira ș. a., la fete, nume ce le auzeam în clasă, la catalog, dovedesc puternica influență creștină în această parte, mai toate numele de botez [fiind] date după calendar de preotul satului, care a îndeplinit până în zilele noastre oficiul de stare civilă³⁰.

Coexistența a numeroase familii cu nume foarte diferite, multe de neînțeles, precum Loic, Chibac, Soloțchi, Soprovici dar și Cazac, Moscal ș. a., arată amestecul [petrecut] în decursul vremii cu rămășițe poate de pe urmele

²⁹ Fiind scutiți de lucrul afară, afară de mersul la biserică duminică și în sărbătorile de peste săptămână.

³⁰ [Prin *Patentul împărătesc* din 20 februarie 1784, începând cu 1 mai 1784, se introduc în Bucovina condicile mitricale sau protocoalele de mitrice, ca obligație a preotului paroh: *Protocolul născuților*, *Protocolul cununărilor* și *Protocolul morților*. La început, acestea se țin pe foi lineate de preot, iar ulterior, începând din 1801, se tipăresc registre mitricale. Prin *Plan zur Regulierung des geistlichen Kirchen und Schulwesens*, din 29 aprilie 1786, se introduc descripțiile sau recensămintele parohiale, tot ca obligație a preotului paroh. În Bucovina, condicile de stare civilă se țin, în parohii, de către preoți, până în 1930, când serviciul de stare civilă trece la primării.]

invadatorilor, fugari urmăriți din alte părți și poate chiar nomazi, care au rămas de gruparea lor și s-au stabilit sub malul drept al Prutului.

De menționat că nimeni dintre aceștia nu deținea pământ de lucru mai mult în țarină, aproape toți încadrându-se în grupul unor așa-zisi meseriași: potcovari, dogari, opincari și chiar ciubotari (cizmari), altul deținea oloiernița, altul piua de făcut sumane iar receptorul Ulman era de origine cehă.

Lipsa de pământ, singurul mijloc de existență al sătenilor Ostriței, i-a determinat pe mulți flăcăi sănătoși și frumoși, cinstiți, harnici și ambițioși să-și părăsească satul, emigrând în număr tot mai mare în America [ori] Canada, în căutare de lucru.

În Ostrița soseau vești frumoase de la cei plecați, priceperea și hărnicia lor dându-le posibilitatea să-și creeze o bună situație materială, [unii ajungând] vestiți fermieri și crescători de vite, dar dorul de acasă i-a adus pe mulți pe locurile natale și, cu bruma de avere agonisită acolo, și-au făcut apoi o situație corespunzătoare în Ostrița.

3. Harnicii gospodari

Ocupația principală, de bază, pentru cea mai mare parte a sătenilor Ostriței, ca și pentru marea majoritate a localnicilor satelor învecinate, era munca pământului, a petecului de pământ pentru cei mai mulți, din care [fiecare] trebuia să-și agonisească cele necesare existenței sale și familiei, care, de cele mai multe ori, era numeroasă și chiar foarte numeroasă, căsătoria și familia binecuvântată fiind la noi cu mulți copii.

De la topirea omătului, când se făcea pregătirea pământului pentru buna rodire și până la căderea iernii, care nu se lăsa prea mult așteptată, întreaga familie, cu mic cu mare, tânăr și vârstnic încă în putere de muncă ieșea în grădina și pe ogorul de lucru, cu sape și hărlețul, cu plugul și grapa, trase de un cal sau chiar de singura vacă de lapte, pentru prelucrarea cât mai bine a pământului, însămânțarea cât mai bine dar și economicos a seminței ce urma să producă roadele bogate pentru existența familiei un întreg an și poate să mai și rămână, că nu se știe ce poate să fie!

Bătrânii neputincioși de lucru, la pământ, rămâneau cu casa, cu grija gospodăriei și orătăniilor din ogradă și cu copiii mai mici, care și ei aveau în samă paza bobocilor și a puilor, care trebuiau hrăniți și adăpați, dar și apărați de ulii și ciorile care abia așteptau să-i înfulece.

Principala plantă cultivată în această parte pentru hrana oamenilor, animalelor și păsărilor din gospodărie era porumbul, pașoiul, cum îi spuneau localnicii, dar acesta avea o perioadă destul de lungă de dezvoltare până la maturizare și necesita muncă manuală foarte multă și obositoare, până să ajungă de mămăligă, în ceaulul gospodinei, alături de un boț de brânză, un scrob cu ouă și

jumere ori numai o strachină de borș cu fasole, barabule³¹ ori fasole flecuită³² și unsă cu oloi, în posturi.

După ce răsărea porumbul, la numai o palmă de mare, trebuia prășit de prima oară, fiecare firicel, fir cu fir, petrecut cu sapa, întărit și pământul îmbospătat pentru a se aerisi și a primi apa necesară la rădăcina care abia se ținea în pământ. Plivitul, adică răritul de ce era prea des, la prima prașilă, nu se aduna porumbul tăiat, ci se lăsa [pe] loc să se usuce.

La vreo trei săptămâni după prima prașilă, urma cea de a doua, la care se da o și mai mare atenție, pentru ca fiecare fir să fie ușor săpat împrejur, primenit pământul și mușuroit, adică în jurul firului de popșoi să făcea un mușuroi, o mică moviliță de pământ reavăn, care să asigure o mai mare rezistență firului în creștere la bătaia vântului, ploilor mari și repezi, precum și să păstreze mai mult timp umiditatea necesară creșterii. La aceasta de a doua prașilă, porumbul rărit, tăiat ca prea des, se aduna de regulă de copii și se ducea mâncare la vite, la porci și, mărunțit și mestecat cu făină de porumb, și la bobocei, care se băteau pentru firele verzi și dulci, ca primă verdeață servită la mâncare.

Tot la prașila a doua a porumbului, se intercalau printre firele rămase pentru a crește cuiburi de fasole, bob, bostani, uneori chiar și sfeclă roșie, de mâncare, pentru borș ori pus la murat, iar la un capăt al ogorului se semăna un petec de cânepă, după nevoie chiar și in, care aveau să constituie materia primă pentru țesături, din care se făcea în casă toată îmbrăcămintea de corp a familiei.

De multe ori gospodarul mai trecea încă prin porumbul chiar mare până la brâu și umeri, să scoată firele căzute și uscate ori cu tăciuni, apoi să adune fasolea, bobul și chiar să plivească de buruieni, care constituiau o bună hrană pentru animale, vacile dând mai mult și mai dulce lapte din buruienile adunate, de regulă, de copii.

Ori cât de puțin pământ ar fi avut gospodarul, nu se putea lăsa fără cartofi, care constituiau a doua mare rezervă de hrană pentru toți ai casei, oameni, animale, păsări, de aceea un loc, ceva mai mic decât pentru porumb, era rezervat plantării de cartofi. Erau mai multe feluri de cartofi, de vară, americană, galbenă, ochioasă, mare și tare, pietroasă, care ținea cel mai bine pentru toată iarna.

³¹ [*Barabulă, barabule*, s. f. Regionalism, folosit în graiul din Bucovina cu sensul de „cartof, cartofi”, *Solanum tuberosum*, plantă erbacee din familia solanaceelor, cu flori albe sau violete și tulpini subterane, terminate cu tuberculi de formă rotundă, ovală sau alungită, comestibili, bogați în amidon, folosiți în alimentația oamenilor și ca furaj pentru animale. După DEX '98, cuvântul < ucr. *barabolija*.]

³² [*Flecuît, flecuîtă*, adj. Regionalism, folosit în graiul din Bucovina, ca în acest context, cu alt sens decât cele menționate de dicționarele noastre („muiat, fleșcăit, moleșit; beat”): pisat, zdrobit; cartofi piure, fasole bătută sau iahnie de fasole. În *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu*, București, Editura „Ars docendi”, 1999, volum ce reunește corespondența scriitorului din perioada 1890–1894, găsim și o altă formă, *frecăluită* („fasule frecăluite”, p. 69), variantă pentru *făcăluită* („zdrobită, frecată, făcută piure”). Cuvântul provine din *flecuî*, având etimologie necunoscută, potrivit DEX '98.]

Cartofii se sădeau în ogorul arat și grăpat, în cuiburi, cu sapa, fiecare cuib având ca sămânță pusă cu mâna o jumătate de cartof, tăiat cu cuțitul și pus cu partea tăiată pe pământ, apoi acoperit cu pământ la nivelul ogorului. La prima prașilă, când era răsărit, având doar două-trei frunzulițe, se primenea pământul și se tăiau buruienile, apoi la a doua, după vreo două săptămâni, se mușuroia, cuibul se învelea cu pământ mai ridicat decât ogorul, fără să se acopere însă frunzele, de regulă se făcea mușuroi continuu pentru mai multe cuiburi, ca un fel de răzoare, care permiteau reținerea apei de ploaie mai mult timp la rădăcina plantei [și creșterea tuberculilor].

O mare parte din sătenii Ostriței n-aveau pământ decât grădina care era sub o jumătate de falcie³³, cam 30–40 de prăjini, pentru că aceasta era destinată drept loc de casă urmașilor și, astfel, prin împărțire în multe locuri de case, devenea tot mai mică.

De regulă, flăcăul era dator să aibe casă la însurătoare și aceasta nu și-o putea ridica decât pe un petec de grădină, în vatra satului, pământul din țarină fiind destinat numai agriculturii.

La însurătoare, flăcăul cu casă și un petec de grădină, poate și moștenitor al unui ogoraș cât de mic, putea lua o fată cu cel puțin o jumătate de falcie și astfel se înfiripa o gospodărie, care, pe aproape de două fălci, se putea considera un început bun și se încadra în rândul gospodariilor care puteau semăna mai mult porumb, cartofi și chiar un petec de seară pentru pâinea care la noi era o raritate, numai la sărbători, la zile mari și ocazional³⁴.

Cu recolta de pe pământ și din grădină, gospodarul, chiar numai cu atât, cu pricepere și hărnicie, putea ține chiar și un cal de lucru, o vacă de lapte, câteva oițe, un purcel de Ignat și păsări de curte de la două-trei cloște.

Gospodarii care aveau în folosința lor mai mult de două-trei fălci de pământ, acesta numai arabil, pentru că altul nu mai era, se socoteau bogați și aveau o gospodărie frumoasă, putând ține și doi cai de lucru, două sau mai multe vaci cu lapte, oi și porci de hrană cât și pentru vânzare, să facă bani de plata birurilor. Aceștia puteau să samene grâu și seară, din care se făceau plăcintele și colacii de marile sărbători, precum și colăceii de dat la colindători și păscuțele ce se dădeau la copii, cu un ou roșu, la Paști, în curtea bisericii și în țintirim, de sufletele celor adormiți.

Amestecat prin seară și grâu, gospodarii noștri mai semănau, tot toamna, odată cu seara și grâul, și trifoi sau traucă³⁵, lucernă, care creștea mare până la secerat sau cosit și îmbogățea astfel pășunea, paie de grâu și seară iar, pe același loc, până în toamnă, creștea o otavă care, cosită, uscată și pusă la adăpost pentru

³³ O prăjină de pământ este de 6 metri lungime, adică 36 mp, iar falcia are 80 de prăjini.

³⁴ La o mare parte din săteni, mai ales văduve ori familii cu mulți copii.

³⁵ [*Traucă*, s. f. Regionalism, folosit în puține sate din Bucovinei, având sensul de „lucernă”, plantă perenă din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din câte trei foliole și cu flori albastre-violacee, puternic mirositoare, cultivată ca plantă furajeră, cu denumirea științifică *Medicago sativa*. Dicționarele noastre nu menționează această formă, preluată din rus. *travka*. În cele mai multe părți ale Bucovinei istorice, circula însă formele *luțarnă*, *luțernă*, provenind din germ. *Luzerne*.]

iarnă, constituia cea mai gustoasă hrană a vacilor de lapte, care, după o asemenea delicată, dădeau un lapte bun și dulce, ca îndulcit cu zahăr, cum spuneau sătenii gospodari, dar mai ales copiii.

Strângerea recoltei de vară, secara, grâul și fasolea, bobul și haldanii³⁶ din porumb, cânepa și inul, floarea-soarelui și mazărea, necesita urgență, întrucât „timpul nu așteaptă”, cum spuneau gospodarii, și ajungea o singură vijelie ori grindină ca tot grâul și secara să rămână la pământ și toată munca de până acum, precum și sămânța, constituia cea mai mare pagubă, neputându-se recupera mai nimic.

Grâul și secara se secerau cu mâna, pentru a nu se risipi un bob, se prindea cu mâna stângă atâtea fire cât se putea cuprinde, iar cu secera din mâna dreaptă se reteza cât mai de jos, în poziția încovoiat, aplecat cât mai aproape de pământ, întregul smoc de fire, care se depunea tăiat în polog, pe un strat subțire, să se usuce astfel la soare. A doua zi, către seară și toată noaptea, la lumina lunii, pologul³⁷ se strângea și se legau snopi nu prea mari, cu legători de paie din anul trecut și se făceau clăi în formă de cruce, cu câte șase-șapte snopi de fiecare braț, cu spicele spre interior, iar deasupra se puneau snopi cu spicele în jos, răsfire în cele patru părți, care să asigure scurgerea apei de ploaie fără să ude spicele snopilor astfel așezați în claie.

La câteva zile, clăile se desfăceau, snopii se încărcau în căruța cu draghini³⁸, în acest scop rihtuită³⁹, aranjată, cât mai lung, să se poată încărcă cât mai mult, pe opt-zece rânduri și se transporta astfel acasă, unde se depozitau în studoală⁴⁰, șura acoperită și pardosită cu sândură din toate părțile, unde așteptau îmblătitul, atunci

³⁶ [*Haldan*, *haldani*; *hăldan*, *hăldani*, variante pentru *aldan*, *aldani*, s. m. Regionalism, „cânepă de toamnă, care produce sămânță”, *Cannabis sativa*. Din coaja haldanilor/aldanilor se confecționau odinioară funii. Prin extensiune semantică, în graiul din Bucovina, „flăcău, om înalt”. După DEX '98, cuvântul are etimologie necunoscută.]

³⁷ [*Polog*, *poloage*, s. n. Popular, „cantitate de iarbă sau de alte plante cosită dintr-o singură mișcare de coasă”; „mănușchi de fân sau de grâu secerat care urmează să fie adunat sau legat în snopi”; „brazdă”. După DEX online, cuvântul < sl. *pologŭ*, bg., sb. *polog*.]

³⁸ [*Draghină*, *draghini*, *draghine*, s. f., variantă pentru *drăghină*, *drăghini*, *drăghine*. Popular, numai în Moldova și Bucovina, „loitră la căruță”. În Bucovina, ca în acest context, „prelungire din pari, în lungime dar și în lățime, la căruță, pentru a încăpea mai mulți snopi de grâu sau de strujeni la încărcare și transport”. Dicționarele noastre nu rețin acest sens, dar trec și formele regionale *drăghinar*, *drăbină*, menționând pentru toate proveniența din ucr. *drabyna*.]

³⁹ [*Rihtui*, *rihtuiesc*, vb., conj. IV. Tranzitiv, „a croi și a îmbina prin cusături piesele de piele care compun obiectele de încălțăminte”; „a pune căptușeală unei fețe croite”. În graiul din Bucovina, germanism, folosit, ca aici, cu sensul de „a aranja, a pregăti”. În alte contexte, înseamnă și „a ajusta, a repara, a regla, a îndrepta”. Provine din germ. *richten*.]

⁴⁰ [*Studoală*, *studoale*, s. f., variantă pentru *stodoală*, *stodoale*. Regionalism, anexă a gospodăriei tradiționale românești din Bucovina, în care se păstrează uneltele agricole, fânul pentru vite etc.; șură (< germ. dial. *Schur*). DEX '98 și *Noul dicționar universal al limbii române* (2006) nu-l menționează cu această formă. Aici este înregistrată numai forma *standoală*, *standoale*, însemnând „hambar, coșar în care se păstrează grânele”. După autorii celor două lucrări lexicografice, menționate mai sus, provine din ucr. *stodola*.]

când gospodarul avea timpul potrivit sau dacă avea nevoie de grâu sau secară de dus la măcinat, la moară, mai devreme.

Nicun gospodar n-avea voie să uite să lase pe ogorul de pe care aduna recolta, snopi sau chiar [o] claie, după cantitatea recoltată, pentru paznicii țarinei sau la trecerea cu căruța prin poarta jitariei⁴¹, le lăsa la jitar⁴², care nu lipsea din post, de la începutul și până la terminarea lucrărilor pe câmp.

Dacă, după strânsul recoltei de secară sau grâu, urma să crească acolo, pe același loc, trifoiul sau trauca, semănată sau, dacă gospodarul nu era de acord cu păscutul vitelor pe acel loc, la capetele ogorului, fixa în pământ, cam de un metru înălțime, un ponci⁴³, adică un băț, un haldan, cu un șomoioș de paie în vârf, ceea ce era o deosebită atenționare pentru paznicii de câmp.

Cânepa și inul tot în această perioadă se strângeau, folosindu-se timpul frumos, pentru că, altfel, se înnegrea și era foarte greu să se scoată o pânză albă și frumoasă, cum doreau gospodinele și, mai ales, fetele de măritat.

Cânepa și inul se smulgeau din pământ cu rădăcină cu tot, care se scutura bine de pământ și [din care] se făceau fuioare (snopi), cam cât mâna de groase, care se legau la mijloc, apoi se desfăceau în trei și se puneau în picioare, pe locul unde au fost recoltate, pentru a se usca, vreo trei zile, la soarele tare de vară.

⁴¹ [*Jitarie, jitarii*, s. f. Regionalism, variantă pentru *jitărie, jitării*. Aici, cu sensul de „locuința, casa jitarului”, „casa/coliba paznicului de câmp”. Format de la *jitar*, prin derivare, cu suf. *-ie*.]

⁴² [*Jitar, jitari*, s. m. Regionalism, folosit în Bucovina de altădată cu sensul de „păzitor de țarină, care ia seamă să nu intre vitele prin semănături și să facă stricăciuni”, „persoană angajată să păzească semănăturile” și, în general, câmpurile, în perioada dintre Sângeorz (23 aprilie) și Sâmedru (26 octombrie); „paznic de câmp”. În volumul redactat de Dr. Eugen Simiginowicz, *Manualul administrațiunii comunale pentru Ducatul Bucovinei*, Cernăuți, Editura Comitetului Provincial Bucovinean–Societatea Tipografică Bucovineană, 1902, 1469 p., adevărat document de epocă, de mare folos astăzi pentru cei care doresc să înțeleagă modul în care funcționa societatea noastră, sub administrația austriacă, găsim informații valoroase și în această privință. Jitarul, ca „păzitor de țarină”, era ales de către fiecare comună pentru a supraveghea „averea câmpenească”: „Pentru apărarea țarinei se pot întări și jura numai persoane cari au trecut de douăzeci de ani și poșed conștiința legilor și ordinațiunilor relative la serviciul lor”. Jitarul era întărit de Judecătoria Districtuală, depunând cu această ocazie jurământ, „după o formulă stabilită prin lege” (p. 83–86). În conformitate cu Legea din 19 decembrie 1889, primarul (antistele sau vornicul, cum se mai numea în epocă) dispunea de un „personal auxiliar”: un secretar comunal, polițaii comunali, servitorul comunal (persoană folosită pentru „servicii de curier, de intimațiuni, citațiuni, avisări, promulgări sau de publicări”). Pentru servicii speciale, în subordinea primarului se mai aflau: „medicul comunal, inspectorul defuncțiilor, gropariul, inspectorul de vite și cărnuri, straja de noapte, jitariul și moașa comunală” (p. 37). Manualul este, totodată, și un valoros document de cercetare pentru lingviști, oferind un bogat material de studiu sub toate aspectele limbii române (fonetică, vocabular, gramatică, ortografie, punctuație). Autorii DEX-ului (1998) fac trimitere la etimonul bg. și scr. *žitar*.]

⁴³ [*Ponci, ponciuri*, s. n. Regionalism, „semn de interdicție pentru pășunat”, cuvânt nemenționat de dicționarele noastre cu acest sens. DLRM menționează doar adjectivul *ponci, ponce*, având sensul de „teren povârnit, abrupt”. În satele din Bucovina, cuvântul folosit pentru a denumi semnul prin care se atrage atenția asupra interzicerii pășunatului într-un loc este *ciuhă, ciuhe*, s. f., menționat de dicționarele noastre, dar numai cu sensul de „sperietoare pentru păsări, matahală, momâie”.]

La murat, cânepa și inul se țineau în bălțile laterale ale Prutului sau chiar în pârâul, pe marginea căruia creștea cânepa, cel puțin o săptămână, după care se scoteau, se spălau bine și se puneau la soare, în picioare, pe prundul curat, ca apoi astfel murate și curate, să fie aduse acasă, gata de melițat și prelucrat când avea timpul necesar gospodina, dar nu mai târziu [de] Simedru⁴⁴.

Țarina Ostriței, destul de mică pentru populația mereu în creștere, era foarte bine, natural compartimentată în tăblii, nu mai lungi decât un ogor de o falcie, nu prea late și despărțite prin pâraie, ce se scurgeau pe la capete, formând mici porțiuni de bahnă, cu rogoz și ierburi tari, care nu plăceau vitelor.

Drumul județean, șoseaua de la Cernăuți, trecând Dereluiul, după ce cobora vreo kilometru, urca în serpentină lungă tot cam un kilometru și, pe la mijlocul țarinei, tăia drept în două câmpul, îndreptându-se spre sud, spre podul de la pârâul

⁴⁴ [Simedru, Simedrul, Sâmedrul sau Sumedrul este o străveche sărbătoare autohtonă închinată unei divinități protectoare a îndeletnicirilor pastorale, peste care în calendarul creștin-ortodox s-a suprapus celebrarea Sfântului Dimitrie al Tesalonicului, supranumit „Izvorătorul de Mir”. Celebrată la 26 octombrie (numită și Osie), uneori ținută și în 27 octombrie (Lucinul sau Ziua Morților), Simedrul este reprezentat în mitologia românească (legende, credințe, basme) printr-un personaj legendar, un cioban care își păstorește turmele pe tărâmurii necălcate de picior de om. În unele zone ale țării, Simedrul este imaginat în diverse ipostaze zoomorfice (porc, ca divinitate sau geniu al grâului) și este una dintre numeroasele zile ale anului închinată morților, numindu-se și Moșii de Simedru. Închinată moșilor și strămoșilor, în această zi li se aduc celor plecați în Lumea de Dincolo ofrande: grâu fiert, colivă, colaci făcuți din grâu nou, lapte, miere, must, busuioc și cimbru (plante aromatice, magice). Ofranda închinată moșilor și strămoșilor, prin darul oferit vecinilor sau prietenilor, are menirea să sporească belșugul și fertilitatea pământului. În alte zone, acum se face „Focul lui Simedru”, aprinzându-se pe dealuri, la răspântii de hotare, la margini de ape, ruguri înalte, care „străluminează” în amurgurile cețoase ale toamnei. „Ceata feciorilor” cheamă întreaga comunitate a satului: „Hai la focul de Simedru!” Femeile aduc ofrande de pâine, colaci, fructe, nuci, pe care le dăruiesc copiilor, fetelor, flăcăilor. Feciorii apucă tăciunii aprinși, aruncându-i pe ogoare și în livezi, ca invocație solară și a fertilității. Peste focul aprins, fetele și feciorii sar, într-un „rit de purificare” și de „profilaxie magică” împotriva bolilor și a tuturor relelor. Prin acest gest colectiv, inițiativ, tinerii se pregătesc, de fapt, și pentru marea trecere spre o altă formă existențială, aceea a căsătoriei și a întemeierii unei noi familii, ca o nouă verigă în lanțul fără sfârșit al generațiilor. La lumina și căldura rugului, sub un brad, sătenii se ospătează apoi, într-un „festin comun”, pentru toți strămoșii neamului, după care încep „jocul lui Simedru”, o mare horă în jurul bradului, prin care invocă cerului noroc și prosperitate pentru noile familii ce urmează să se închege în Cășlegile de toamnă, înaintea Postului Crăciunului. Simedrul este asociat cu moartea naturii, cu sosirea iernii și a frigului. Ca și Sângiorzul, Simedrul este patronul păstorilor și garantul soroacelor. Simedrul este totodată ziua soroacelor pentru slujbe și felurite închirieri, încheiate cu șase luni în urmă, la Sângiorz. Învoielile noi aduc acum prilejuri de aldămașuri și de veselie. Se crede că oamenilor care păzesc cu sfințenie această sărbătoare le vor fi ferite vitele de stricăciunea lupilor, ei înșiși fiind feriți de boli și lovituri năprasnice. În ipostază de „sfânt”, Simedrul umblă pe Pământ însoțit de Sângiorz, cu care a încheiat un legământ pe viață și pe moarte: Sângiorzul trebuie să înfrunzească codrul până la 23 aprilie, iar Simedrul să-l desfrunzească până la 26 octombrie. În mediile pastorale, Simedrul se moștenește, din tată în fiu, ca antroponim și patron al casei. După 26 octombrie începe „vara Simedrului”, care ține patru zile. Vezi, printre altele, și Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p. 171–172; Antoaneta Olteanu, *Calendarele poporului român*, București, Editura Paideia, Colecția cărților de referință, 2001, p. 451–454.]

numit de noi Ruginoasa, urcând tot în serpentină spre Țureni, apoi Vama, Herța și Dorohoi. Fiind pietruit, era foarte bine folosit de gospodari pentru transportul recoltei și pentru muncile agricole, ca loc de popas pentru căruțe, pluguri și chiar pentru masa celor care lucrau la câmp, la umbra unui pom, de regulă meri, puțini de vară, mai mulți de toamnă, totuși merele potoleau setea lucrătorilor cât și a trecătorilor, care parcurgeau pe jos tot drumul, de la marele oraș, spre satele care-i așteptau, cu sare și naft⁴⁵, petrol pentru lampă și opaiță, precum și covrigi și câteva bomboane pentru copii.

„Toamna cea bogată, cu [de] toate îndestulată”, [după] zicala din popor, era în adevăr anotimpul cel mai frumos, cel mai așteptat, de multe ori și cel mai lung și când, cu adevărat, se făcea numărătoarea bobocilor. Toată suflarea satului, bărbați și femei, cu mic, cu mare, era răspândită în toată țarna⁴⁶, câmpul cu verdeață, care se îngălbenea și se rărea, era viu colorat de veșmintele harnicilor lucrători, care-l acopereau dis-de dimineață, pe rouă și brumă tot mai deasă, până seara și chiar noaptea târziu.

Toamna se strângea toată recolta de pe câmp, pașșoi, handrabrica (barabule, cartofi)⁴⁷, bostanii și haldanii, bețele rămase de la floarea-soarelui și chiar și iarba

⁴⁵ [Naft, s. n. În graiul din Bucovina, regionalism, având sensul de „petrol brut, petrol lampant, gaz”, folosit pentru iluminatul casei. DEX '98 și *Noul dicționar universal al limbii române* (2006), fac trimitere la sl. *nafta*, grec. mod. *náftha*, turc. *neft*, germ. *Naphta*, fr. *naphte*. În Bucovina, cuvântul vine, în mod sigur, din germ. *Naphta*. În corespondența lui Iraclie Porumbescu, de la sfârșitul secolului al XIX-lea (1890–1895), îl întâlnim cu foma *naftă*: „V-am scris așiși [chiar] la poștă în Tereblecea, unde am găsit că se vinde și soapon, și chibrituri, și naftă, și oale, și sare – că am fost la nașii mei de cununie” (Nina Cionca, *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu*, București, Editura „Ars docendi”, 1999, p. 69).]

⁴⁶ [Țarnă, țarne, s. f., variantă regională pentru țarină, țarini. Și aici, la fel ca în graiul satelor românești din Bucovina istorică, regionalism, folosit cu sensul de „câmp cultivat”, „ogor”, „arătură”, „holdele și fânațele cuprinse la un loc”. Pentru forma de aici, dar ilustrativă și pentru un context social-istoric, mai larg, reconstituit cu mijloacele artei literare, este, printre altele, nuvela lui Vasile Țigănescu, *Jitarul de la Gardul Țarnei*, din volumul *Brădetul*, București, Editura „Cugetarea”–Georgescu Delafras, 1941. I.-A. Candrea și Gh. Adamescu, în *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, Editura „Cartea Românească” S. A., 1926–1931, p. 1353, trimite la etimonul din vechea slavă *carina*, „bir”. Pentru originea acestuia, DEX '98 menționează scr. *carina*. Alexandru Ciorănescu, în *Dicționarul etimologic al limbii române*, Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru-Mehedinți și Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2002, îi dă și sensul de „vamă”, pe lângă cel de „câmp”. Tot el precizează că sensul inițial era cel de „dare”. Trecerea semantică se bazează, în opinia sa, pe ideea de „ceea ce este dincolo de impozite”, făcând trimitere la „poarta țarinii”, poarta sau intrarea prin care satul comunica, în vechime, cu câmpul lui și care era păzită de obicei de un slujbaș, numit *jitar* (p. 775).]

⁴⁷ [Handrabrică, handrabrici, s. n. Regionalism, având sensul de „cartof, cartofi”. Creație coruptă, provenită din *bandrabrică* și *hadabrică*, nemenționată cu această formă hibridă în dicționarele noastre. În limba română, cuvântul *cartof* se distinge printr-o foarte bogată sinonimie. O trecem și noi aici, spre exemplificare: *alună*, *badaliurcă*, *bandrabrică*, *baraboi*, *barabulă*, *barabușcă*, *bighiroancă*, *bigură*, *boabă*, *boambă*, *bobâlcă*, *bologeană*, *bulugheană*, *bulughină*, *colompiră*, *coroabă*, *crump*, *crumpenă*, *cuculă*, *curulă*, *erdăpane*, *fidireie*, *ghibiroancă*, *ghistină*,

mai mare care se putea secera de pe haturile despărțitoare de ogoare și numai prea puțină verdeață se lăsa pentru păscutul vacilor și al oilor.

Cartofii se scoteau cu sapa, cine avea mai mult și pus pe rânduri, cu plugul și se lăsa să se usuce puțin, apoi se transporta acasă în saci ori direct în coșul căruțelor, depunându-se în pivniță și în gropi săpate în grădina de unde nu se scoteau până primăvara când se alegeau cei de sămânță și pentru consum. Bostanii (dovlecii) aduși acasă, se tăiau și se scotea sămânța care se pune la uscat la soare, pe uși și scânduri, iar bostanul din care s-a scos sămânța, era cel mai mare deliciu la hrana vacilor, oilor și porcilor care înfulecau pe nerăsuflăte.

Haldani se cojeau și se scotea teiul⁴⁸, din care se făceau apoi odgoanele și funiile atât de trebuitoare omului la legatul vitelor, pentru postoronci⁴⁹, la hamurile cailor, chiar și pentru frânghiile cu care se scotea apa cu găleata (vadra) din fântânile neacoperite.

Abia așteptam ieșirea de la școală că într-o fugă eram cu vacile la păscut pe câmp, mai ales că toată toamna coceam barabule pe vatră cu foc, din jitele rămase pe câmp⁵⁰ ori ciocleji⁵¹, apoi acopeream vatra cu cenușă și pământ care dădea frăgezimea cartofului de parcă era uns cu unt.

Ne prindea jitarul și paznicii și ne descuseau⁵² de unde am luat cartofii și jitele, dar, după ce mâncau și ei, ne lăsa în pace.

A doua, tot atât de importantă ocupație a ostricienilor, de fapt, care decurgea din prima, din hărnicia și priceperea muncii câmpului, era creșterea și îngrijirea vitelor, a vacilor de lapte, porcilor, oilor și a păsărilor de curte iar pentru gospodarii mai înstăriți și a cailor, de rasă bună dar încorcită, talie mijlocie, roibi, murgi ori breji, care constituiau oglinda bogăției și buneii stări a gospodarului.

Poate o treime din săteni, cei cu pământ puțin ori numai cu grădina, nu putea ține vacă de lapte, dar cei mai mulți aveau o vacă, o scroafă cu purcei sau numai unul, care se pregătea pentru Ignat⁵³, unii chiar și câteva oi, apoi mai toți păsări și

goață, gogoasă, grumbă, hadaburcă, măgherușcă, măr, nap, ou, pară, perușcă, picioac, picioică, piroșcă, poamă-de-pământ, țermer, vovică. Vezi, printre altele, și ro.wiktionary.org/wiki/cartof.]

⁴⁸ Coaja.

⁴⁹ [*Postoroncă, postoronci*, s. f. Regionalism, aici, funie legată de crucea căruței și de hamuri, cu ajutorul căreia calul trage căruța. După dicționarele noastre, cuvântul < ucr. *poštoronok*.]

⁵⁰ [*Beldie, beldii*, s. f. Regionalism, tulpină aeriană a cartofului (jite/vițe); vrejuri uscate, cu ajutorul cărora se coc toamna pe câmp cartofii; *bălă, băle*, tulpini aeriene uscate de cartofi; *bulihău, buliheie*, acestea din urmă, nementionate de dicționarele noastre, folosite numai cu forma de plural. Otilia și Vasile Sfarghiu, în *Regionalisme din Câmpulung Moldovenesc*, Câmpulung Moldovenesc, Editura Amadoros, 2005, menționează forma *buliteie*, cu sensul de „vreji de cartofi, buruieni uscate”, dar după V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, București, 1961.]

⁵¹ [*Cioclej, ciocleje*, s. m. Regionalism, partea de sus a tulpinii porumbului, rămasă la nivelul pământului după ce restul tulpinii (strujanul) a fost tăiat la secerare. După DEX '98, cuvânt cu etimologie necunoscută.]

⁵² Ne întrebau, ne chestionau.

⁵³ [*Ignat*. Potrivit literaturii de specialitate, Ignat este o divinitate solară care a preluat numele și data de celebrare a Sfântului Ignatie Teoforul din calendarul ortodox (20 decembrie). Sacrificiul

pui, din care se folosea mai toată vara câte unul, în fiecare sâmbătă, pentru duminică, la o zamă cu tocmași⁵⁴ ori borș cu barabule de vară, dres cu smântână și pui tăvălit prin scașița cu mujdei, la masă cu toți copiii, de se lungeau pe degețele.

Gospodarii cu mai mult pământ, cu de la trei fâlcii în sus, puteau ține două și chiar trei vaci de lapte ori numai două și o ghițea ori o juncă de prăsilă, pentru înlocuit o vacă mai bătrână, unul sau chiar doi cai cu giuguri și hamuri de piele, ca la Horecea și Ceahor, cu care se puteau fuduli când mergeau la hramuri, începând cu cel de la Horecea, la Înălțare, continuând cu Mahala, Cozmin și Boian și încheind cu Țurenii, la Arhangheli, [de] 8 noiembrie, când se mergea câteodată chiar cu sania cu clopote la cai.

Pentru comercializat, numai gospodarii mai înstăriți puteau să vândă câte o vacă, vițelul la șase săptămâni, purceii de la scroafă, care prisoseau și aceasta numai pentru a face bani, cu care să se achite dările la stat și alte nevoi casnice, gospodărești.

Pentru hrana vitelor se folosea toată plantația, adunată fir cu fir de pe câmp, toată vara și toamna, strujenii de porumb și paie de grâu și secară se tocau și se făceau sicică, tocătură în mașina de tocat, sicicarniță, care, opărite și amestecate cu țărățe și cu cartofi cruzi, tăiați mărunț, constituie hrana de bază a vitelor pentru

sângeros al porcului și ritul funerar de incinerare (pârlitul porcului) în ziua de Ignat (Ignis, „foc”) este o practică preistorică, supraviețuind încă în ținuturile românești extracarpatică. Sărbătoarea este cunoscută și sub numele de Ignatul porcilor sau Crăciunul țiganilor, de care se leagă o serie de obiceiuri și superstiții. Tăierea porcilor are loc într-o anumită zi (20 decembrie) și într-un anumit moment al zilei, de obicei, dimineața, în zori. În ajunul Ignatului se fierbe grâu, capul familiei îl tămâiază și îl binecuvântează. Din grâu mănâncă toți ai casei, iar ce rămâne se dă dimineața la păsări. Această sărbătoare are și semnificații magice. Se spune că în această noapte porcul își visează cuțitul sau se visează la gât cu mărgelile roșii. În această seară se ia un dovleac, i se taie coada și se păstrează, aceasta fiind bună pentru leac de bube dulci la copii. Tot în această noapte vrăjitoarele umblă să ia belșugul casei, de aceea se presară mei și sare împrejurul casei, al hambarelor și al curții. Se spune că untura de la porcul negru e bună la vrăjit, mai ales pentru sănătatea oilor. O bucată din untura de porc negru era dusă la biserică, de Bobotează, să fie sfințită de preot, după care se ungeau cu ea cei care aveau dureri de picioare ori junghiuri. Tot cu untură de porc negru, tăiat la Ignat, era uns trupul celui bănuțit ca ar putea ajunge strigoi. În ziua de Ignat nu se lucrează, ci se taie porcul. La tăiatul porcului, nu trebuie fie de față oameni mihoși, deoarece porcul moare greu și carnea lui nu mai e bună. Dacă în inima porcului se găsește mult sânge „înghetat”, e semn că stăpânul va avea noroc la bani. Cei care au ajutat la porc, primesc pomana porcului, de la care este nelipsită țuica fiartă. Între Ignat și Crăciun, femeile nu trebuie să toarcă, ele pisează grâu, ca să aibă până la Crăciun și fac un fel de turte, numite „cârpele Domnului Hristos”, pe care le mănâncă în Ajunul Crăciunului cu miere și nuci. Femeile însărcinate țineau sărbătoarea, ca să nască prunci întregi la trup și minte. Sângele porcilor negri, amestecat cu făină, dacă este mâncat, însănoșește bolnavii. Cine lucrează în ziua de Ignat, cade bolnav și „ignează”, adică face convulsii, ca porcul, când este tăiat. Tot acum se fac pronosticuri meteorologice pentru iarna care urmează. Pentru informații mai multe, vezi și Irina Nicolau, *Ghidul sărbătorilor românești*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 70–72; Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 539–544.]

⁵⁴ [Tocmag, tocmași, s. m., folosit mai ales la plural. Regionalism, preparat culinar din aluat nedospit, tăiat în formă de șuvițe subțiri, care se pune în zeamă; pastă făinoasă, tăiței. Dicționarele noastre trimit la un etimon din tc., *tokmak*.]

toată iarna. Pleava de la îmblătitul grâului și a secarei, la fel opărită și amestecată cu țărățe și cartofi, era foarte așteptată de vite și din care dădeau lapte mult, bun și cu multă smântână.

Odată recolta strânsă și adunată la gospodărie, cicălăii⁵⁵ desfăcați și puși la adăpost pe podul casei ori în siacul⁵⁶ împletit din nuiele și ridicat special pentru uscatul și păstratul porumbului, cartofii în pivniță⁵⁷ și în groapă în grădină, pe câmpul acoperit din ce în ce mai mult de ceața deasă de toamnă, [unde de] pâclă și rouă nu se mai vedeau decât copiii, care, pascănd vacile pe ce mai era verde-îngălbenit, săreau în jurul focului, la care se afumau încălzindu-și mânuțele cu barabulea coaptă pe vatră, presărând puțină sare, luată de acasă într-un buzunărel de la cojocel ori sumănel.

Gospodinele, adunate în șopronul de lângă casă, cu fetele lor și [cu altele] din vecini, zoreau melițatul cânepii și a inului, îndepărtând puzderia de buci și trecând prin ragilă caere lungi și frumoase, care apoi, zolite și uscate, deveneau galbene și lucitoare ca țitroana (lămâia)⁵⁸ gata de tors.

În zilele și nopțile de iarnă, gazda și fetele venite la claca de tors răsuceau firele cu fusele în mâna dreaptă din caierul de pe furca înfiptă în locul ei din laiță sau din brâu și, la lumina lămpii cu naft agățată într-un cui la coardă (grindă), ca să vadă mai bine toate, cântau ori numai suspinau după ibovnicul dus la cătănie ori flăcăul recrutat, care se ducea la primăvară.

Nu era fată trecută de cincisprezece ani să nu știe și să nu cânte ori numai să îngâne: „Vine trenu din Ardeal / Încărcat cu militari. / – Ce plângeți, voi militari, / Vă e frică de dușmani / Ori vi-i dor de fete mari? / Fete mari se duc la nuntă, / Feciorii se duc la luptă; / Fete mari se duc la horă, / Feciorii se duc să moară! / – Nu ni-i frică de dușmani, / Ci ni-i dor de fete mari!”; „De-ar fi mândra-n deal la Cruce, / De trei ori pe zi m-aș duce, / Dar mândruța-i prea departe, / Nu pot merge fără carte! / Carte n-are cine-mi face, / Că primaru nostru zace⁵⁹; / Cu notaru-

⁵⁵ [Formă regională pentru *ciocălău* (*ciucălău*), *ciocălăi* (*ciucălăi*), s. m. Regionalism, întâlnit în graiul din Bucovina cu sensul de „știulete de porumb cu boabe”, ca în acest context, dar și cu sensul de „știulete de porumb curățat de boabe, folosit în gospodărie, de obicei, la foc”. Creație expresivă, formată de la cuvântul *cioc*, *ciocăc*, prin derivare, cu sufixul *-lău*. Dicționarele noastre trimit la magh. *csukló*.]

⁵⁶ [*Siac*, *siace*, s. n., variantă regională pentru *sâsâiac*, *sâsâiace* (*sâsâiece*). Regionalism, „hambar, coșar, împletit din nuiele de salcie/lozie, de formă circulară, conică sau alungită și acoperit, folosit pentru păstrarea știuleților de porumb”; „pătul, porumbar, leasă”. După DEX '98, provine din ucr. *susik*, rus. *susek*, magh. *szuszek*]

⁵⁷ [Este interesant faptul că Dimitrie Gălătescu nu folosește aici, cum ne-am fi așteptat, forma *zemnic*, *zemnice*, s. n., regionalism, întâlnit pe o arie mai largă, în Moldova și Bucovina și având sensul de „pivniță, beci, bordei săpat în pământ, servind la păstrarea legumelor și murăturilor, a vinului (în Moldova) peste iarnă”. DEX '98 trimite la bg. *zemnik*.]

⁵⁸ [*Țitroană*, *țitroane*, s. f. Regionalism, „lămâie” (pronunțat și *alămâie* în satele din Bucovina). Cu această formă îl înregistrează numai DEX online. În graiul din Bucovina circulă astfel sub influența limbii germane, unde *Zitrone*, s. n., are sensul de „lămâie”.]

⁵⁹ [*Zăcea*, *zac*, vb. conj. II, intransitiv. Aici, cu sensul de „a fi bolnav”. Cuvântul < lat. *jacere*.]

mânios / Și-oi merge așa pe jos!” (Cântece populare, cântate de regulă de fete, la claca de tors, scărmanat lână, pene ș. a., chiar și la câmp, unde erau mai multe la un loc).

Apoi: *Treceți batalioane române Carpații!*

Nu puteam dormi pe cuptior în serile și nopțile când la noi, cu cele două surori ale noastre mari, Măriuca și Veronica, torcând, fetele cântau și noi le ascultam și repetam și noi după dânsese, până ne prindea „moș Ene pe la gene”.

După tors, eram puși la treabă și noi, copiii, chiar mici fiind și anume trebuia să depanăm firul pe sucală și să pregătim fusele pentru suveice, cu care se făcea țesutul, adică trecerea acesteia prin urzală și bătut firul cu spate la pânza care se forma sul, prin schimbarea ițelor la tălpicile de la picioarele gospodinei țesătoare.

Tot materialul de până acum, adică tot ce se făcea din cânepă, constituia numai bătătura⁶⁰, partea care se țesea cu spata alipindu-se fir cu fir pentru a se face pânza, dar aceasta era țesută în așa numita urzeală, care era bumbacul, fire din pachet cumpărat de-a gata (import din Canada, America) dat pe urzitoare și care constituia lungimea pânzei. Urzitoarea era făcută din două mari cadre de lemn înalte cât odaia, împreunate la mijloc cu un lemn gros cât mâna, care susținea aceste două cadre fixate jos, pe podea sau pământul casei și sus, în coarda podului, tavanul și care, învârtindu-se cu mâna, aduna firele din pachet și le făcea urzeală, care, prin depanare la stative, de la un sul la altul, era baza în care se bătea bătătura de cânepă ori in, rezultând astfel pânze.

Nu pot preciza dacă toate gospodinele de la noi făceau numai astfel pânza, este posibil ca și urzeala să se fi făcut tot din fire de tort de cânepă sau in și atunci pânza ieșea mai groasă, mai tare și scortoasă, neavând în componență și bumbacul.

Oricum, pânza astfel rezultată nu era gata de croit și cusut cămăși din ea, ci se mai spăla prin zolit, adică trecerea de apă clocotită peste pânza pusă într-un butoi, doar cu o sită sau cruce de lemn la fund, cenușe de lemn de tei și sodă, scos la geruală iarna, apoi vara, spălat de mai multe ori, în mai multe ape, la Prut, și ghilită, pusă la uscat la soare, pe prundul curat, până devenea albă ca ghiocul, cum spuneau gospodinele. Abia de acum se putea croi și coase cămăși și altele necesare membrilor familiei, lucru care [se] făcea [cu] totul în casă de [cătrel] gospodina care devenea acum și croitoreasă, după cum a învățat de la mama ei, de la rude ori vecine.

Odată aranjate în casă stativele de țesut, nu se mai scoteau până la sfârșitul Postului Mare⁶¹ când se făcea curățenie de primăvară.

⁶⁰ [Bătătură, bătături, s. f. Aici, băteală, firele care se introduc cu suveica prin rostul urzelii, pentru a obține țesătură. După DEX '98 < lat. *battitura*.]

⁶¹ [Postul Mare (Postul Paștelui), perioada de șapte săptămâni cu interdicții alimentare, lipsită de petreceri și distracții, care precedă sărbătoarea centrală a calendarului creștin – Paștele. Sinonim cu Păsesimi. Postul Mare, cel mai lung și mai sever dintre posturile de peste an – Crăciun, Sânpetru, Sântămăria –, a fost inițial numai de 40 de zile, începea la Lăsatul Secului și se încheia la Duminica Floriilor. Ulterior, Postul Mare s-a mărit cu o săptămână, Săptămâna Patimilor sau Săptămâna Floriilor. Împărțit simetric de Miezul Păsesimilor, Postul Mare este deschis de Săptămâna Căii lui Sântoader și închis de Săptămâna Mare, cuprinzând numeroase sărbători și acte de ritual precreștine și

creștine. Pregătirea spirituală a creștinilor pentru celebrarea Paștelui începe încă din ultima săptămână a Cășlegilor de iarnă, numită de popor și Săptămâna Albă. În acest interval de timp nu se mănâncă mâncăruri de carne, fiind permis a se consuma doar ouă, lapte și produse obținute din lapte, nu se fac nuntii sau alte petreceri cu muzică. Săptămâna Albă se termină cu Duminica Lăsăturii de Sec, care era odinioară o adevărată sărbătoare familială și chiar comunitară. Din preziua acestei duminici, femeile pregătesc bucate pentru masa nocturnă, la care participă toți membrii familiei și invitații acesteia, vecini, rude, prieteni. Petrecerea nocturnă poartă numele de Lăsatul Secului și continuă până către miezul nopții, moment în care fiecare mesean mănâncă în mod ritualic câte un ou, zicând: „Oușor, oușor, să-mi fie postul mai ușor!” În Duminica Lăsăturii de Sec, fetele și flăcăii rămași necăsătoriți în Cășlegile de iarnă sunt luați în derâdere, în cadrul unui obicei numit strigările de peste sat. Flăcăii se adună în cete, urcă pe înălțimile satului, de unde slobozesc roți mari, din paie aprinse și îi satirizează, prin strigături sub formă de dialog, pe cei rămași necăsătoriți. Prima zi a Postului Mare se mai numește și Lunea curată, zi în care, potrivit tradiției, oamenii obișnuiesc să purifice spațiul în care trăiesc, prin obiceiuri rituale. În această zi femeile nu lucrează nimic în afară de spălătul ritual al vaselor, pe care, mai apoi, le urcă în podul caselor. Tot în această zi, după petrecerea nocturnă, unul dintre membrii familiei se scoală mai devreme, ia fața de masă cu firimiturile rămase de la ospaț, iese cu ea afară și aruncă resturile de mâncare păsărilor din curte, zicând: „Veniti, păsări, să vă dau și vouă din bucatele mele, cu care prind postul, dar și voi să prindeți post de la bucatele de vară!” Acest ritual are scop profilactic și apotropaic, în principal, de apărare a viitoarelor recolte de atacul păsărilor. În unele zone ale țării (Banat, de exemplu), prima zi de post se numește Spolocanie. Aici oamenii se spală cu băutură la cărciuma satului de mâncarea de dulce, pe care au consumat-o până acum. Altădată, la aceste petreceri cu băutură participau și femeile, care veneau, de ochii lumii, cu furca de tors la brâu. În alte părți ale țării, în ziua de Spolocanie, vasele din care s-a mâncat până la Lăsața Secului se spalau cu leșie și se urcau în pod, unde se păstrau așa până la Crăciun. Tradiția consemnează și alte obiceiuri în prima zi de post, cum ar fi Cucii. Feciorii și bărbaiții tineri se maschează în diverse animale, se îmbracă în fuste, își pun o glugă pe cap și un clopot mare pe spinare și aleargă, în dimineața primei zile de post, după copii, după fete, după oameni, ca să-i atingă cu bățul și să-i trântescă la pământ. Despre cel care nu primește nicio lovitură de la Cuci, în prima zi de post, se spune că nu va fi sănătos în acest an. Seara, Cucii se adună și merg din casă în casă, pentru a dansa hora în curțile oamenilor. Acest obicei era foarte răspândit în sudul României, până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Azi, el mai poate fi întâlnit doar în satul Brănești din județul Călărași. În prima sâmbătă din Postul Mare, se sărbătorește Ziua lui Sântoader, sfânt pe care tradiția populară îl ține de teama pedepselor aplicate tuturor celor care nu-l respectă. Sântoader și caii ce-l însoțesc rup, conform tradiției, lanțul lui Sântion, pentru a lăsa drum liber anotimpului călduros. În marțea de după Lăsatul Secului începe Postul Mare propriu-zis, ce durează șapte săptămâni, etapă calendaristică în care nu se consumă carne, lapte, brânză și ouă, alimentația bazându-se integral pe produsele vegetale. În aceasta perioadă, în gospodăriile tradiționale se desfășura odinioară o intensă activitate în industria textilă casnică. Se torcea de zor, se țesea, iar femeile tinere și fetele își coseau, pe ascuns, frumoasele cămăși cu care se îmbrăcau în ziua de Paști. Mijlocul Postului Mare este marcat prin ziua numită Miezul Păresimilor. Această sărbătoare cade întotdeauna într-o zi de miercuri. Ziua aceasta oferea gospodinelor, altădată, prilejul de a număra ouăle strânse până atunci și de a evalua numărul de ouă de care aveau nevoie pentru buna pregătire a Sărbătorii Pascale. De asemenea, femeile socoteau acum cât s-a tors din cantitatea totală de cânepă, apreciind data aproximativă când urma să se termine lucrul, întrucât era obligatoriu ca torsul să se încheie până la Joia Mare. Până la începerea Deniilor, în săptămâna a cincea din Postul Paștilor, satele trebuie curățate și primenite, începând cu casele și ogrăzile. Toată lumea lucrează, aerisește și scutură. Dar cei mai bucuroși sunt copiii. După ce văruiesc pomii din livezi și grădini, se îmbracă în haine de sărbătoare și merg la biserică. Magia Deniilor îi farmecă, la fel ca pe mamele, bunicile și surorile lor, care în Săptămâna Mare intră în biserică cu capul acoperit de-o năframă neagră. Vezi și Ion Ghinoiu, *op. cit.*, p. 155; Irina Nicolau, *op. cit.*, p. 87–97; Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 585–624.]

Mama își îndemna și fetele la țesut ca să știe să facă cămeșe la bărbat, altfel era alungată repede acasă. Se țesea pânza pentru cămăși, țoluri din bucii de cânepă ori in, iar unele gospodine mai pricepute și covorașe de lână, frumos colorate, numai în dungi și nu mai late ca pânza, sub un metru lățime dar lungi, ca să ajungă pe cei doi pereți din casa cea mare, unde se puneau la hram ori alte ocazii care se serbau mai deosebit. Fetele încercau a țese chinga⁶² de mire, acesta fiind darul principal acordat mirelui, cu lauda „țesut de mâna mea!”.

Gospodarul și feciorii lui nu stau nici ei cu mâinile în sân, că multe mai aveau și ei de făcut pe timpul iernii și aceasta numai afară, mai mult cu mâinile goale, oricât de mare ar fi fost gerul.

După depozitarea barabulilor în pivniță și în gropi în grădină, după căratul cicalăilor de porumb în podul casei ori în siac, coșarul de nuiele, special pentru depozitarea și uscatul porumbului, după aranjatul cuștilor de strujeni, în grădină și mai multe alte asemenea treburi, ca urmare a străngerii recoltei de pe câmp, gospodarul cu flăcăii lui și oameni [veniți] la lucrul cu ziua, din cei cărora le-a făcut arături și alte lucrări la câmp, se adăposteau în studoală, șura de scândură, închisă și acoperită, unde aveau de lucru toată iarna.

Mai întâi erau treburile de toată ziua, pregătirea hranei pentru vite și anume tăiat sicică, tocătură de coceni, paie și altele care se treceau prin șișcarniță, mașina de tocat, la care învârteau doi și puneau umplutura unul, deci în mod obligatoriu trei oameni.

Aceasta în fiecare zi și la nevoile numărului de vite de hrănit, vacile, caii, junci, vițele, aceasta fiind hrana de bază pentru toată iarna.

Tot pe perioada de iarnă se îmblătea secara și grâul, eventual și orzul, pe care-l avea gospodarul pentru cai, porci și păsări.

Cu îmblaciul de lemn, două bucăți nu mai groase ca osul mâinii, din care una nu mai [lungă] de un metru, legate cu gânj⁶³ de piele la unul din capete, astfel ca să se poată învârti, se roteau mereu deasupra capului sub acțiunea mâinilor, în ritm cadentat. se lovea pologul de secară, grâu întins pe dușumeaua liberă în studoală, până când toate boabele se desprindeau de pe spicele uscate, formând un șireag de grăunțe pe mijloc, care apoi se aduna.

Secara, grâul, orzul astfel obținute, fiind cu pleavă, foițele care au format spicul și alte rămășițe de ierburi, trebuiau vânturate și eliberate de pleava, praful, neghina și alte semințe streine. Vânturatul se făcea de cei mai mulți cu căușul, deasupra capului, lăsând să curgă încet în jos boabele mai grele într-un loc, iar celelalte mai ușoare și pleava mai departe, luate de curentul de aer. Existau și vânturători mecanice, acționate tot cu mâna, care formau un curent de aer, vânt cu niște palete de scândurele și separau mai bine boabele de pleavă și impurități[le].

⁶² [*Chingă, chingi*, s. n. Regionalism, cingătoare lată de lână, împodobită frecvent mai ales cu motive florale, pe care o poartă țărani în jurul brăului; brâu; (popular) brână. DEX '98 face trimitere la lat. **clinga* (= *cingula*) și, respectiv, la alb. *bres*, *brezi*.]

⁶³ [*Gânj, gânjuri (gânji)*, s. n. Popular, legătura de piele de la îmblăciu. După DEX '98, cu etimologie necunoscută.]

Căratul la câmp al gunoiului era încă una din lucrările ce se făceau iarna și de cea mai mare importanță pentru gospodarul care aștepta o recoltă bogată și îmbelșugată în anul care urma.

Această lucrare se făcea iarna, în primul rând, pentru că ogorul era liber de plantații, afară de ogoarele semănate toamna cu secară ori grâu, ori, în al doilea rând, pentru că sania se încărca și se descărca mai ușor decât căruța, fiind mai joasă iar pe omătul înghețat, aluneca mai ușor. Apoi gospodarul știa că gunoiul, împrăștiat pe zăpadă, menținea umezeala în pământ cu mustul omătului în care se semăna de regulă porumbul, care cere umezeală și îngrășământ bun.

Tot iarna, cu sania se aduceau și lemnele de foc de la pădure și [la] Ostrița pădurile erau foarte departe, la peste douăzeci de kilometri, iar zilele scurte de iarnă, geroase și cu mari viscole, puneau la o foarte grea încercare pe bieții gospodari, care trebuiau să aducă lemnele de foc atât de trebuincioase casei și gospodăriei.

De obicei, se grupau mai mulți gospodari cu mai multe sâni, toate cu câte doi cai, plecând toți în același loc și la aceeași vreme, adică îndată după miezul nopții, cu clopotele la gâtul cailor, să se poată auzi unul pe altul și să se păstreze grupați, pentru a se putea intrajutora la orice nevoie. Tata pleca îndată, la primul cântat al cocoșului, adică după miezul nopții imediat, că ceas nu prea avea nimeni prin sat. Îl auzeam că pleacă la Cernauca sau Camena, la mai mult de douăzeci kilometri depărtare, spre Codrii Cozminului, cu hrană rece în traistă, pâine, brânză, slănină și ouă fierte, dar de multe ori, la înapoiere, vedeam pe mama cum scotea din traistă mai toată mâncarea adusă înapoi, înghețată bocnă.

De multe ori erau atacați de haite de lupi flămânzi, de care cu greu se apărau cu topoarele ce le aveau la dâșii, alteori veneau înapoi unii numai cu un cal, celalalt, mai slab, rămânând înghețat pe drum. Copii fiind, culcați pe cuptor în grăunțele calde, adormeam noi dar tot ne trezeam mereu, să auzim clopotele cailor, că a venit tata de la pădure. Mama, cu lampa aprinsă, torcând, îl aștepta cu ceva mâncare caldă pe șparhat (plită)⁶⁴. Întotdeauna venea cam mult după miezul nopții și numai după ce deshăma caili intra în casă.

Cu mantaua cu gumanacu[1]⁶⁵ în cap, înghețat lemn și cu mustețele lungi țurțuri de gheață, când intra în casă, mama îi sărea înainte și-l ajuta să se dezbrace

⁶⁴ [*Șparhat, șparhaturi*, s. n. Germanism, folosit în graiul din Bucovina cu sensul de „sobă cu plită pentru gătit”. Autorii DEX-ului nu-l menționează în nicio ediție. Gh. Bulgăr (coordonator), îl menționează însă în *Lexic regional*, București, 1960, dar cu forma *șparhet, șparheturi*. Vasile Diacon, în lucrarea *Vechi așezări pe Suha Bucovineană. Pagini monografice*, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Colecția „Români în istoria universală”, IV3 (coordonator Gh. Buzatu), 1989, menționează formele *șparhat, șparhait, șparhet*, într-un *Glosar regional*, p. 281–305. Îl menționează și profesorii Otilia Sfarghiu, Vasile Sfarghiu, în lucrarea *Regionalisme din Câmpulung Moldovenesc*, Câmpulung Moldovenesc, Editura Amadoros, 2005, fără să-i dea însă și etimologia. Provine din germ. *Sparherd*, „plită”.]

⁶⁵ [*Gumanac, gumanace*, s. n., variantă regională pentru *comănac, comănace, comanac, comanace*, acoperământ al capului, purtat odinioară de bărbați. Aici, piesă din componența

în mijlocul casei, iar noi, eu cu fratele meu geamăn Costică, săream de pe cuptor, coboram și-i pupam mâna tatuchii, iar el, mângâindu-ne blajin pe cap, ne spunea „să creșteți mari” și ne îndemna să fugim repede pe cuptor, să nu tușim.

Tata era de mare bunătate cu toți, dar mai ales iubea copiii nespun de mult și n-ar fi certat niciodată vreun copil, or[i]ce ar fi făcut.

Mult mai târziu, am aflat că păstra o mare durere în suflet pentru frățiorul său mai mic, Mihai, care s-a înecat, fiind luat cu dânsul în căruța cu care mergea la arat și, trecând Prutul, au fost prinși într-o bulboană, un vârtej care a rupt căruța în două, scăpând numai el cu caii înot.

La măcinat porumbul și secara la moara de pe Prut, iarna era greu și anevoios, pornind moara numai după ce se tăia gheața, deseori mai groasă de un metru, iar în moară nu se putea face focul decât pe o bucată de tablă, în mijloc, care scotea mai mult fum decât căldură.

La moara de pe Prut a murit, într-o iarnă geroasă, uncheșul Pavel, omu[1]⁶⁶ mătușii Domnica, sora tatei, la numai vreo treizeci și cinci [de] ani.

Cu multe și mari, foarte mari greutateți, trebuiau să se înfrunte ostricenii, pentru menținerea lor pe locul de baștină, pentru păstrarea moștenirii lor din moși-strămoși, pentru creșterea copiilor, a nepoților și strănepoților, care să le poarte pe aceste meleaguri cu vrednicie numele și să le facă cuvenitele pomeni⁶⁷.

sumanului, care acoperă capul bărbaților, mai ales iarna, de ninsoare și viscol; glugă, cașliubă. După dicționarele noastre, cu etimologie necunoscută.]

⁶⁶ [Om, oameni, s. m. Aici, cu sensul de „bărbat”, fiind urmat de o determinare – „mătușii Domnica, sora tatei”. Cuvântul provine din lat. *homo*.]

⁶⁷ [Pomană, pomeni, s. f. Ofrandă făcută cuiva și servind, potrivit credinței creștine, la iertarea păcatelor și mântuirea sufletului; milostenie, binefacere, praznic care se face după o înmormântare sau după un parastas. După DEX '98, cuvântul provine din sl. *poměni*. În Biserica Ortodoxă, soroacele de pomenire individuală a morților sunt următoarele: – la 3 zile după moarte (care coincide, de regulă, cu ziua înmormântării), în cinstea Sfintei Treimi și a Învierii din morți a Mântuitorului a treia zi; – la 9 zile după moarte, „pentru ca răposatul să se învrednicească de părtășia cu cele 9 cete îngerești și în amintirea ceasului al 9-lea, când Domnul, înainte de a muri pe cruce, a făgăduit tâlharului raiul, pe care ne rugăm să-l moștenească și morții noștri”; – la 40 de zile (șase săptămâni), în amintirea Înălțării la cer a Domnului, care a avut loc la 40 de zile după Înviere, „pentru ca tot așa să se înalțe și sufletul răposatului la cer”; – la trei, șase și nouă luni, în cinstea Sfintei Treimi; – la un an, după exemplul creștinilor din vechime, care prăznuiau anual ziua morții martirilor și a sfinților, ca zi de naștere a lor pentru viața de dincolo; – în fiecare an, până la 7 ani de la moarte, ultima pomenire anuală amintind de cele 7 zile ale creației. La aceste zile de pomenire individuală a celor răposați, Biserica a stabilit zilele de pomenire generală a morților și anume: – sâmbăta dinaintea Duminicii Lăsăturii de Sec de carne sau a Înfricoșătoarei Judecăți, numită și Moșii de iarnă; – sâmbăta dinaintea Pogorării Sfântului Duh sau Moșii de vară. La acestea, tradiția a mai adăugat și Moșii de toamnă (între 26 octombrie și 8 noiembrie), ziua de 6 august (Schimbarea la Față/Pobrejenia), Paștele Blajinilor (lunea și marțea, după Duminica Tomii), Joia Înălțării (Ispasul/Moșii de Ispas), în special pentru eroi, precum și ziua hramului bisericii. Toate aceste zile de pomenire, individuală sau colectivă, sunt momente de vie și profundă comuniune cu cei răposați (neamul ritualic). În societatea tradițională din Bucovina, aceste zile de pomenire erau odinioară respectate și cultivate asiduu, în familie, școală și societate, întreținându-se astfel viu cultul morților și legătura cu pământul sfânt al țării, care acoperă osemintele părinților, moșilor și strămoșilor. Referitor la darurile care se dau de

ANEXĂ

[„Pentru aceasta, noi ne-am gândit cu gândul nostru cel bun, și cu inima curată și luminată...”]

1434 (6942) februarie 10, Suceava

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată slugă a noastră, Groza, ne-a slujit cu credință. De aceea, noi, văzând credincioasa lui slujbă către noi, l-am miluit cu deosebita noastră milă și i-am dat lui, în țara noastră, un sat, anume Clicicăiuți, să-i fie lui uric, cu tot venitul, lui, copiilor lui, fratelui său, Mihail, și copiilor lor, nepoților lor, strănepoților lor, și răstrănepoților lor și întregului neam al lor, nestricat niciodată, în veci.

Iar hotarul acestui sat să fie după vechiul hotar.

Iar la aceasta este credința domniei mele, a mai sus-scrisului Ștefan voievod, și credința boierilor noștri: credința panului Vâlcea și a copiilor lui, credința panului Cupcici vornic și a copiilor lui, credința panului Giurgiu de la Frătăuți și a copiilor lui, credința panului Crâstea și a copiilor lui, credința panului Dan și a copiilor lui, credința panului Isaia și a copiilor lui, credința panului Uncliat și a copiilor lui, credința panului Petru Hudici și a copiilor lui, credința panului Ciurbă și a copiilor lui, credința panului Banciul, credința panului Duma, credința panului Mircea vistiernic, credința panului Bogdan stolnic, credința panului Albu ceașnic și credința tuturor boierilor noștri, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, sau din copiii noștri sau din neamul nostru sau pe cine Dumnezeu îl va alege să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu strice dania noastră ci să o întărească și să o împuternicească pentru că i-am dat pentru dreapta și credincioasa lui slujbă.

Iar spre mai mare întărire a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit slugii noastre credincioase, Neagoe logofăt, să scrie și să lege pecetea noastră la această carte a noastră.

La Suceava, în anul 6942 <1434> februarie 10”.

(D.R.H., A. Moldova, vol. I (1384–1448), 1975, p. 178–179)

pomană, se obișnuiește ca, la 40 de zile și un an, să se dea diferite lucruri și mai ales îmbrăcăminte și încălțăminte, obiecte de uz casnic (oale, căni, farfurii). Acestea se dau și anual, în ziua stabilită în parohie pentru celebrarea pomenirii generale (de Ispas, Duminica Mare/Duminica Rusaliilor, Duminica Tuturor Sfinților etc.), care se oficiază după Liturghie. În unele locuri există îndătinat obiceiul să se împartă de fiecare dată farfurii cu mâncare, căni sau pahare și linguri sau furculițe: șase, douăsprezece, douăzeci și patru. Pentru fiecare pomenire sunt obligatorii colacul, colăceii, coliva, sticla cu vin, fructe, lumânările, care se oferă, de regulă, săracilor, copiilor și bătrânilor nevoiași. Preotului, cântărețului și pălmarului, la ceremonie, li se dau lumânări mai mari, legate cu ștergare. Pentru pomenirea celor morți, fiecare familie își alcătuiește un pomelnic, care se dă preotului pentru sărindare (rugăciuni de pomenire pentru morți, la Liturghie, timp de 40 de zile în șir, pentru iertarea păcatelor, pentru bolnavi etc.), parastase și ectenii de pomenire. La pomenirile individuale se scot crucea și unul sau doi prapori, la care se leagă un colac și un ștergar. În Bucovina, pomenile se dau în cimitir, la mormânt, la poarta cimitirului, în biserică/la cruce, în curtea bisericii ori acasă, fiind însoțite de un pahar cu apă sau vin. La parastasul de trei zile, la 40 de zile și un an, se face o masă comună (praznic), acasă sau, mai nou, în praznicarul de pe lângă biserică sau cimitir. În Bucovina de altădată, pomenile făceau parte dintr-o pedagogie socială, prin care Biserica, școala și familia tradițională cultivau unele valori fundamentale: dărnicia și milostenia față de săraci, comuniunea și solidaritatea de neam, spiritul gospodăresc (îngrijirea mormintelor), respectul și datoria față de înaintași și eroii neamului.]

1472 (6980) aprilie 25, Suceava

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, când aceasta va fi de trebuință cuiva, că au venit înaintea noastră și înaintea mitropolitului nostru, chir Theoctist de Suceava, și înaintea episcopilor noștri, chir Tarasie de Târgul de Jos și înaintea lui Ioanichie episcop de Rădăuți, și înaintea tuturor boierilor noștri, slugile noastre credincioase, pan Tăbuci de la Cobâle și fratele lui, Pojar, și sora lor, Nastasia, și cu toți nepoții lor, și s-au tocmit cu domnia mea pentru un sat care este pe Prut, anume Ostrița, și cu loc de moară la Prut, pe care au, pe acest sat, privilegiu vechi de la bunicul nostru, de la Alexandru voievod, și de la alți înaintași ai noștri și care le este lor parte și ocină dreaptă. Și ne-au vândut nouă acel sat de bună voia lor și nesiliți de nimeni, pentru două sute de zloți tătărești. Și le-am plătit lor totul cu bani gata.

Pentru aceasta, noi, văzând bunăvoia lor pentru aceasta și buna înțelegere dintre noi pentru aceasta, noi ne-am gândit cu gândul nostru cel bun, și cu inima curată și luminată, și cu tot sfatul nostru, și cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să întărim și să împuternicim mă-năstirea noastră de la Putna, unde este hramul Adormirea preasfintei născătoare de Dumnezeu, unde este egumen popa chir Ioasaf, și am făcut întru pomenirea sfântărilor înaintași și părinți ai noștri, și pentru sufletele noastre, și pentru sufletele copiilor noștri, și pentru sănătatea noastră, și pentru sănătatea tuturor copiilor noștri, și am dat și am întărit acest sat mai înainte-spus, anume Ostrița, pe Prut, și cu loc de moară la Prut, mănăstirii noastre mai sus-scrite, de la Putna, uric, cu tot venitul, oricât a fost ascultător de acest sat, și cu toate vechile lui hotare, pe unde au folosit din veacul veacului, neclintit niciodată, în veci.

Iar la aceasta este marea mărturie și credință a mai sus-scrisului Ștefan voievod și a iubiților fii ai domniei mele, Alexandru și Petrașco, și a mitropolitului nostru, chir Theoctist, și a episcopilor noștri, Tarasie de târgul Roman și chir Ioanichie de Rădăuți, și a boierilor noștri: pan Stanciul și fiul lui, pan Marza, pan Vlaicul și fiul lui, pan Duma din Hotin, pan Bodea vornic, pan Zbiarea, pan Luca și pan Bilco de Cetatea Albă, pan Neagu și pan Ivașco de Chilia, pan Arbure de Neamț, pan Fete de Cetatea Nouă, pan Radul Gangur de Orhei, pan Buhtea, pan Petru al lui Iachim, pan Ion Ciocârlie, pan Iaț<co> Hu<dici>, pan Ivașco al lui Hrinco, pan Vrânceanu spătar, pan Iuga vistier, <pan> Iuga postelnic, pan Dajbog ceașnic, pan Toma stolnic, pan Huru comis și toți ceilalți boieri ai noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, din copiii noștri sau pe cine îl va alege Dumnezeu să fie, acela să nu clinească această întărire a noastră, ci să o întărească și să o împuternicească, pentru că am întărit aceasta pentru sufletele sfântărilor înaintași și părinți ai noștri, și pentru sufletele noastre, și pentru sănătatea copiilor noștri.

Iar pentru mai mare întărire a tuturor celor mai sus-scrite, am poruncit credinciosului nostru pan, Toma logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră și pecețile boierilor noștri la această carte a noastră.

A scris Vulpaș, la Suceava, în anul 6980 <1472>, luna aprilie, 25.

(*D.R.H.*, A. Moldova, vol. II (1449–1486), 1976, p. 273–274)

1490 (6998) martie 16, Suceava

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că au venit, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri moldoveni, sluga noastră Petru și frații lui, Andreico, Matei și Iurie, și sora lor Mărina, copiii lui Dașco din Clicicăuți, nepoții lui Groza și ai lui Mihăilă, de bunăvoia lor, nesiliți de nimeni, nici asupriți, și au vândut ocina și dedina lor dreaptă, din uricul bunicilor lor, Groza și Mihăilă, un sat pe Prut, la gura Derehluului, anume Clicicăuți, în ținutul Cernăuți. Acest sat l-au vândut însumi domniei noastre, pentru 250 de zloți tătărești, în mâinile lui Petru și ale fraților lui,

Andreico, Matei, Iurie, și ale surorii lor, Mărina, înaintea boierilor noștri. Iar privilegiul, pe care l-au avut de la unchiul nostru, Ștefan voievod, pentru acest sat, încă l-au dat în mâinile noastre.

De asemenea a venit, înaintea noastră și a boierilor noștri, rugătorul nostru, chir popa Anastasie, egumen al sfintei mănăstiri Moldovița, (unde este hramul Bunăvestirea precuratei născătoare de Dumnezeu), și cu toți frații întru Hristos, care locuiesc în această mănăstire, și s-au înțeles cu domnia noastră de bunăvoia lor și au dat domniei noastre uricul mănăstirii Moldovița pentru o prisacă, anume Comarna, la Bohotin. Iar domnia noastră am dat sfintei mănăstiri a noastre Moldovița pentru această prisacă Comarna 5 fălci de vie în dealul Hârlăului, pe care 5 fălci de vie domnia noastră le-am cumpărat de la Bilic din Hârlău și de la Toader din Hârlău, de la Ioan Despot din Bosancea, de la Dumitru Rău din Hârlău, și de la Ion fiul lui Răcilă de la Miletin, pentru 260 de zloți tătarești; și le-am plătit totul cu bani gata.

După aceasta, domnia mea am socotit că este bine, cu bunăvoia noastră, cu inimă curată și luminată, din toată bunăvoia noastră și cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să întărim și să împuternicim Sfânta noastră mănăstire Putna, unde este hramul Adormirea precuratei noastre născătoare de Dumnezeu și unde este egumen arhimandritul Paisie, și am făcut pentru sufletele sfântărilor noștri strămoși și părinți, pentru sănătatea și mântuirea noastră, pentru sănătatea și mântuirea doamnei noastre, Maria, și pentru sănătatea și mântuirea copiilor noștri și am dat acestei sfinte mănăstiri a noastre, Putna, mai sus-scrisul sat pe Prut, la gura Derehluului, anume Clicicăuți, în ținutul Cernăuți, să-i fie uric, cu tot venitul și cu tot hotarul, pe unde au folosit din veac, neclintit niciodată, în veci.

Și privilegiul pe care Petru și frații lui, Andreico, Matei și Iurie, și sora lor, Mărina, l-au dat în mâinile noastre, pe care l-au avut pentru acest sat de la unchiul nostru, Ștefan voievod, pe acesta domnia noastră încă l-au dat în mâinile rugătorului nostru Paisie, arhimandritul de la Putna. Încă am mai dat acestei sfinte mănăstiri mai sus-numita prisacă Comarna, la Bohotin, de asemenea uric neclintit niciodată, în veci.

Și încă am mai dat și am întărit acestei sfinte mănăstiri a noastre, Putna, morile noastre proprii care sunt pe Siret, la târgul Siret, de asemenea să-i fie uric, neclintit niciodată, în veci.

Și hotarul acestor mori începe mai jos de mori, pe Siret, de la gura pârâului târgului, apoi ceva mai în sus pe pârâu, la doi meri, la un plop însemnat care este pe marginea acestui pârâu, de acolo drept la un pâr însemnat, apoi drept la un mâr însemnat, apoi, peste drum și peste câmp, la o salcie mare însemnată, apoi la o salcie strâmbă pe malul Siretului, mai sus de mori, cum a hotărnicit și a însemnat pan Tăutul logofăt. Și în acest hotar să-și facă mănăstirea un pod umblător pe Siret, o sladniță și o moară.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus-scrisului, noi, Ștefan voievod, și credința preaiubiților fii ai domniei noastre, Alexandru și Bogdan-Vlad, și credința boierilor noștri: credința panului Gangur, credința panului Dragoș vornic, credința panului Hărman, credința panului Iațco Hudici, credința panului Dajbog, credința panului Șteful pârcălab de Hotin, credința panului Micotă și a panului Reateș pârcălabi de Neamț, credința panului Andreico Ciortorovschi, credința panului Groza de la Orhei, credința panului Ion secară pârcălab de Cetatea Nouă, credința panului Diuga, credința panului Clănău spătar, credința panului Boldur vistier, credința panului Eremia postelnic, credința panului Moghilă ceașnic, credința panului Ion Frunteș stolnic, credința panului Șandru comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, din copiii noștri sau din neamul nostru sau pe cine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu clinească dania și întărirea noastră, ci s-o întărească și s-o împuternicească. Iar cine ar încerca să clinească sau să nimicească această danie și întărire a noastră, acela să fie blestemat de domnul Dumnezeu, mântuitorul nostru Isus Hristos, de preacurata lui maică, de cei patru evangheliști, de apostolii de frunte Petru și Pavel și de ceilalți, de 318 părinți purtători de Dumnezeu de la Nicheia și de toți sfinții care din veac au plăcut lui Dumnezeu și să fie asemenea lui Iuda trădătorul și blestematul Arie și să aibă parte cu acei iudei care au strigat asupra domnului nostru Hristos: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri.

Și pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan, Tăutul logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Toader diac, la Suceava, în anul 6998 <1490>, în luna martie 16.

(*D.R.H.*, A. Moldova, vol. III (1487–1504), 1980, p. 146–147)

1722 <7230> iulie 22, Botoșani

Sava, fost mitropolit al Moldovei, scrie cronicarului Ion Neculce, biv hatman, ca să nu se întindă cu satul Boianul, ținutul Cernăuți, în hotarul satului Ostrița al mănăstirii Putna.

† Cinstit al nostru din darul prea sv(ânt)ului duh, fiu sufletesc dumnealui Ion biv hatman, să fii blagoslovit de mila lui Dumnezău cu toată casa dum(i)tale, și-ț(i) poftim tot fericitu bine trupăscu și sufletescu, în trecute zile când ai trecut pe la noi pe la Sinești am fost avut cu dumn(ea)ta puțină voroavă pentru Ostrița cari hotar easte dat mănăstirii Putnii de răposatul Ștefan Vodă cel Bun ce să numeaște citor și am fost spus dumitale că seamnele sunt de la dumn(ea)ta, a triea movilă și de acolo în bolot(ă) și spre miază noapte în părâu, acestea le știu încă de copil când fuseasăm dejmar de am luat de a zece Boeanenilor ce avuseseră holde pe acel hotar, cari seamne nu numai bărbații ce dea puteare ce și babile le știu, iar dumn(ea)ta te lăcomești a te lă(r)gi mai în sus pune în socoteală că vei greși și-nnaintea lui Dumnezău și divanului Mării Sale domnului ce di-i vrea să mă ascuți, eu așea te svătuescu prieatineaste și sufleteaste nu te lupta cu besearica lui H(risto)s nici trage a lua să lași cu blăstăm cuconilor, nici te nedejdui c-ai mutat petrele ca să cuprinzi pre partea dumitale pământ și acei ce au înzăstrat sv(i)ntele m(ă)n(ă)stiri cu moșii au întărit cu uric și cu blăstăm, iar acel ce va călca blăstămul înplut (?) a da samă înaintea strașnicului giudețu, mult am mai avea a scrie, ce pentru scurtarea altile voi lăsa.

(Semnătura indescifrabilă)
cu metanii mă închin dum(i)tale.
U Bo(to)șeni, Juli 22, let 7230

(Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. IV, 1938, p. 20–21)

1736 <7244> ianuarie 12

Grigorie Ghica VV. întărește mănăstirii Putna satele Ostrița, Cozminul, ținutul Cernăuți, Ropce și Crasna, ținutul Sucevii și satul la podul Siretului.

† Noi Grigorie Ghica VV. Bojiu milostiiu gospodar zemli moldavscoi.

Dat-am carte domnii mele rugătoriului nostru Macarie egumenul și cu tot săborul de la sf(ă)nta m(ă)n(ă)stire Putna, să fie volnici cu carte domnii mele a opri și a stăpăni satul Ostrița și satul Cozminul și satul Ropce, care moșii au jăluit domnii mele egumenul că sintu drepte a mănăstirii, precum le adeveriază dresesele, dară de Ostrița să ține du(lui) vor(nic) Ion și de Cozmin să ține Boeanschie Dumitrașco și de Ropcea Soroceanul, așijdere și de altă moșie a mănăstirei de Crasna să apucă Gafenco fără nici o dreptate și la judecată nu vor să vee să ste faț(ă), pe toate acesti moșii să aibă vee a le opri și a le dejmui din toate pre obicei, așijdere să aibă a lua de zece și de la oamenii carii zise că șad pe moșie m(ă)n(ă)stirei la pod la Siret și nu vor să de dejmă nici dintr-unele, să aibă a le lua din toate pre obicei și nime să nu ste înpotriva cărții domnii mele, iar cari vor ave mai mult a răspunde să vee la divan.

Let 7244 Ghen(ar) 12

(Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. IV, 1938, p. 126–127)

Dimitrie Gălătescu, ein unbekannter Bukowiner Schriftsteller und das Manuskript seines dem Dorf Ostrița gewidmeten Werkes (I)

(Zusammenfassung)

Heutzutage ist Dimitrie Gălătescu ein Unbekannter in der Bukowina. Wenn wir über seinen älteren Bruder, Vasile Gălătescu, Jurist und Ökonomiker, schon Einiges wissen, wird Dimitrie Gălătescu in den in der Bukowina nach 1980 gedruckten bio-bibliographischen Werken von niemandem erwähnt. Er wurde aber unter glücklichen Umständen zu unserer Aufmerksamkeit gebracht: eine Buchspende für uns seitens des Universitätsprofessors Dr. Lorin Cantemir, der an der „Gheorghe Asachi“ – Technischen Universität in Jassy tätig und Sohn des Bukowiner Professors Traian Cantemir (1907–1998) ist. Unter den im März 2009 gespendeten Büchern fanden wir ein besonderes Manuskript: *Wege im Schnee. Aufzeichnungen*, Bukarest, 1988, 248 Seiten.

Dimitrie Gălătescus Werk *Wege im Schnee. Aufzeichnungen* ist für die Kulturgeschichte der Bukowina von besonderem Interesse: der erste Kapitel ist der einzige bisherige Versuch, eine Monographie der Gemeinde Ostrița zu schreiben. Diese Ortschaft ist infolge der Durchsetzung der Vorschriften des Ribbentrop-Molotov-Paktes am 23. August 1939 ausserhalb der Staatsgrenzen Rumäniens geblieben.

Die dem interessierten Leser gebotenen reichhaltigen Informationen beziehen sich auf die Lokalgeschichte, die Entwicklung der Gemeinde im Laufe der Zeit, die zweiträngige Toponymie, die Anthroponymie, die traditionelle Bauernwirtschaft, die Landwirtschaft, die Viehzucht, die Hausindustrie, die Volkstracht, die Familie und die ehemals gepflegten Werte, die mit den grossen Lebensereignissen (Hochzeit, Beerdigung) und mit den Jahreszeiten und der Religion gebundenen Traditionen (Verkündigung, St. Georg-Tag, Ostern, Mariä Himmelfahrt, Weihnachten, Neujahr, Dreikönigsfest), die gemeinsamen Bauernarbeiten, das Kirchweihfest in Ostrița, die literarische Volkskunde. Wertvoll für die Forschung der Bukowiner Mundart ist das vom Verfasser aufgestellte Glossar.

Auch die Kapitel II–IV enthalten reichhaltige Informationen. Für jeden Aufenthaltsort aus Österreich, Deutschland, Finland, Norvegien und Rumänien zeichnet Dumitru Gălătescu, als guter Beobachter, Daten und Beschreibungen aus dem Bereich der Lokalgeschichte, Geographie, Sozialleben, Ökonomie, Bräuche und Traditionen, Kulturleben usw. auf. Ausserdem wird es dem Leser ein offenes, geistig bereicherendes Freudensgefühl, das der Verfasser selbst bei der Begegnung mit Menschen, Orten und Kulturen grosszügig ausdrückte.

Zum 90. Jubiläum seit seiner Geburt veröffentlichen wir in der Zeitschrift „Analele Bucovinei“ den ersten Kapitel des Werkes *Wege im Schnee. Aufzeichnungen* und möchten dadurch diesem jahrzehntelang ungerechterweise vergessenen Bukowiner Schriftsteller den verdienten Platz wiedergeben.